ปฏิเสธการรักษา กับ การดูแล
ในวาระสุดท้ายของชีวิต
(Living Will & Palliative Care)

01.indd 1 11/7/09 11:02:06 AM

ปฏิเสธการรักษา กับ การดูแล
ในวาระสุดท้ายของชีวิต
(Living Will & Palliative Care)

ผู้เขียน นพ.อำพล จินดาวัฒนะ

พิมพ์ครั้งที่หนึ่ง พฤศจิกายน 2552 จำนวน .... เล่ม

เลขมาตรฐานสากล .....

ภาพประกอบ
พรเนตร อร่ามมงคลวิชัย
(ขอขอบพระคุณ อโนทัย เจียรสถาวงศ์ ที่เอื้อเฟื้อลิขสิทธิ์ภาพประกอบ)

จัดพิมพ์ เผยแพร่โดย
สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.)
88/37 ชั้น 2 ติวานนท์ 14 ต.ตลาดขวัญ อ.เมือง จ.นนทบุรี 11000
โทรศัพท์ 0-2590-2304 โทรสาร 0-2590-2311
เว็บไซต์ www.nationalhealth.or.th

ออกแบบปกและจัดรูปเล่ม
วัฒนสินธุ์ สุรัตนานนท์

พิมพ์ที่
บริษัท ....
.....

คำนำ

บทความในหนังสือเล่มนี้ เป็นการเรียบเรียงจากการบรรยายของผมในการประชุม "Palliative Care Day 2009" หัวข้อ "Palliative Care : Discouerving your Veice" เมื่อวันที่ 8 ตุลาคม 2552

ในโอกาสดังกล่าว ผมรู้สึกยินดีเป็นอย่างยิ่ง ด้วยเหตุผล 2 ประการ ได้แก่ (1) เป็นการมาทำงานให้กับศิริราช สถาบันที่สร้างผมให้มีวิชาชีพที่มีเกียรติและได้มีโอกาสทำประโยชน์ให้แก่ประชาชนและสังคมมาจนทุกวันนี้ การมาบรรยายนี้จึงถือเป็นโอกาสการทดแทนพระคุณอย่างหนึ่ง (2) เรื่องที่กำหนดให้ผมพูดนี้ แม้ผมจะมิได้เป็นผู้ปฏิบัติโดยตรง แต่เป็นเรื่องที่งานของผมได้เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องในมิติหนึ่ง

ผมจำได้ว่า เมื่อตอนที่ผมดูแลการยกร่าง พ.ร.บ. สุขภาพแห่งชาติ เพื่อหวังให้เป็นกฎหมายแม่บทด้านสุขภาพของสังคมไทย ที่ศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี และอาจารย์ผู้ใหญ่อีกหลายท่านได้กรุณาให้โอกาสผมไปทำงานสำคัญนี้ ในขณะยกร่างกฎหมายราวปี 2544-2545

01.indd 2-3 11/7/09 11:02:07 AM

ผมได้รับเอกสารข้อมูลหลายชิ้นเกี่ยวกับเรื่องพินัยกรรมชีวิต (Living Will) ในต่างประเทศ จากท่านอาจารย์สุมาลี นิมมานนิตย์ พร้อมโน้ตของท่านให้คำแนะนำเกี่ยวกับเรื่องนี้ ด้วยอาจารย์ทราบว่ากำลังมีแนวคิดบรรจุเรื่องนี้ในร่าง พ.ร.บ. สุขภาพแห่งชาติในขณะนั้น นั่นคือความกรุณาของท่านอาจารย์สุมาลีที่มีต่อศิษย์อย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าศิษย์จบไปทำงานอยู่ที่ใดก็ตาม ท่านบอกว่าเรื่องนี้มีความละเอียดอ่อน ต้องพิจารณาหลายมิติ จึงควรศึกษาหาความรู้และดูหลายๆ มุม

ณ วันนี้ พ.ร.บ.สุขภาพแห่งชาติประกาศใช้เป็นกฎหมายแล้วเมื่อปี 2550 มีการบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิการแสดงเจตนารมณ์ปฏิเสธการรักษาพยาบาลในวาระสุดท้ายของชีวิตไว้ด้วยแล้ว ส่วนท่านอาจารย์ผู้เป็นที่เคารพได้จากไปสู่สุขคติแล้ว ดังนั้น การพูดในโอกาสดังกล่าวเพื่อนำความรู้ ความคิดเห็นและข้อมูลส่วนหนึ่งที่ผมเกี่ยวข้อง มาแลกเปลี่ยนกับผู้เข้าร่วมงาน จึงถือเป็นโอกาสทดแทนพระคุณต่อท่านอาจารย์สุมาลีทางหนึ่งด้วย

ขอขอบคุณคณะกรรมการจัดประชุม "Siriraj Palliative Care Day 2009" คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล ที่ให้เกียรติเชิญผมไปร่วมบรรยายจนเกิดการแลกเปลี่ยนมุมมองอย่างหลากหลาย และเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.) จึงได้จัดพิมพ์หนังสือเล่มนี้ โดยหวังให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมในวงกว้างต่อไป

อำพล จินดาวัฒนะ

(นายแพทย์อำพล จินดาวัฒนะ)

สารบัญ

การดูแลที่ไม่ใช่แค่การรักษาโรค : Palliative Care 7

เปิดตำราเล่มที่ไม่ค่อยได้เปิด 13

มุมมองสากล 17

การปฏิเสธการรักษา กับ Palliative Care เพื่อการตายดี 21

ปิดท้าย 30

ภาคผนวก **33**

- ร่างกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการดำเนินการตามหนังสือแสดงเจตนาไม่ประสงค์จะรับบริการสาธารณสุขที่เป็นไปเพียงเพื่อยืดการตายในวาระสุดท้ายของชีวิต หรือเพื่อยุติการทรมานจากการเจ็บป่วย พ.ศ. 34
- คำอธิบายประกอบร่างกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการดำเนินการตามหนังสือแสดงเจตนาไม่ประสงค์จะรับบริการสาธารณสุขที่เป็นไปเพียงเพื่อยืดการตายในวาระสุดท้ายของชีวิต หรือเพื่อยุติการทรมานจากการเจ็บป่วย พ.ศ. 40
- ตัวอย่างแบบฟอร์ม หนังสือแสดงเจตนาไม่ประสงค์จะรับบริการสาธารณสุขฯตามมาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ.2550 60
- ไขข้อข้องใจ เรื่อง "การตายดี" ตามมาตรา 12 65

01.indd 4-5 11/7/09 11:02:07 AM

การดูแล ที่ไม่ใช่ แค่การรักษาโรค

Palliative Care

01.indd 6-7 11/7/09 11:02:08 AM

หัวข้อการประชุม "Palliaive Care : Discovening Your Voive" ที่คณะกรรมการฯ กำหนดให้ผมพูดในวันนี้ ถ้าปรับสักเล็กน้อย ให้เป็น Palliative Care : Discovering Your INNER Voice ก็น่าจะดี เพราะการที่เราสนใจและทำเรื่องนี้กัน ต้องเป็นเรื่องที่คิดออกมาจากหัวจิตหัวใจ ไม่ใช่เป็นเรื่องวิชาการหรือเทคโนโลยีภายนอกล้วนๆ เสียงที่เราจะฟังกัน จึงควรเป็นเสียงจากภายใน และที่สำคัญคือ เรื่องนี้เป็นเรื่องที่มาจากใจ มาจากประสบการณ์ของผมที่ได้สัมผัสและทำงานกับผู้คนที่หลากหลาย มิได้อิงตำราทางวิชาการเป็นหลักมากนัก

การเข้าสู่พรมแดนความรู้อีกมิติหนึ่ง แม้อาจไม่ท้าทายความเป็นแพทย์ เป็นพยาบาลที่มักจะสนใจงานวิชาการทางเทคนิคอย่างลึกๆ เพื่อการแสวงหาหนทางเอาชนะโรคภัยนานาชนิดให้จงได้ แต่เรื่องการรักษาแบบประคับประคอง เป็นเรื่องที่ชะตาผู้ป่วยได้ถูกโรคาพยาธิกำหนดมาแล้วว่ารักษาไม่หาย

01.indd 8-9 11/7/09 11:02:09 AM

Palliative Care คือ สิ่งหนึ่งที่แสดงถึง ความมีอารยะของมนุษย์

หากแต่ว่า การรักษาไม่หายนั้น สามารถให้การดูแลบรรเทาความทุกข์ทรมานอย่างดีที่สุดได้ ที่เราเรียกว่า “การเยียวยา (to heal)” หรือ “การดูแล (to care)” ซึ่งเป็นอารยธรรมที่จำแนกมนุษย์ออกจากสัตว์สองเท้าชนิดอื่นๆ

มีสารคดีของ BBC ชุดหนึ่ง เรื่อง “Walking with Cavemen” มนุษย์นีแอนเดอธัล (Neanderthal) ยุคแสนปีก่อน ซึ่งเดิมเราเข้าใจว่าป่าเถื่อน คล้ายสัตว์ แต่หลักฐานโบราณคดียืนยันว่า มนุษย์ถ้ำกลุ่มนี้มีอารยธรรม มีสังคม มีการดูแลผู้เจ็บป่วย ผู้พิการ และผู้ชรา

เรียกว่ามนุษย์โบราณเขามีความเป็นมนุษย์มากกว่าที่เราเคยรู้

ภาพ “Walking with Cavemen” จาก www.bbc.co.th.uk/sn/prehistoric_life/fu_radio/wwcavemen/

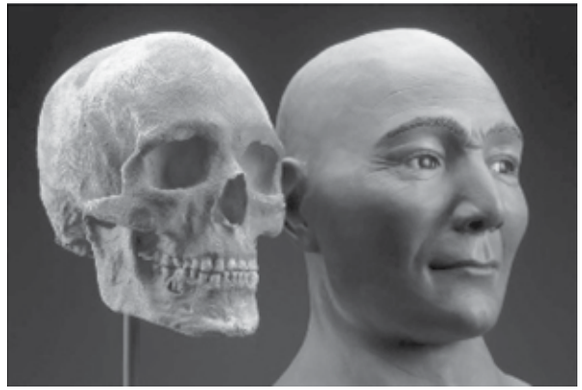

ภาพ spirit cave man จาก www.pustakalaya.org/wiki/wp/f/forensic_facial_reconstruction.htm.

หรือซาก Spirit Cave Man ที่รัฐเนวาดา สหรัฐอเมริกา อายุราวหมื่นปี ที่นักโบราณคดีพบว่ามีกะโหลกร้าว มีกระดูกข้อมือหัก ซึ่งน่าจะเป็นมานานเป็นปี เพราะมี bone healing แล้ว รากฟันก็เป็นหนองสามชี่ น่าจะมีความทุกข์ทรมานมาก และอาจเป็นสาเหตุของการเสียชีวิต แต่พบว่ามนุษย์ถ้ำคนนี้ยังมีอาหารอยู่ในกระเพาะ ซึ่งน่าจะได้รับจากเพื่อนมนุษย์ยุคหินด้วยกัน เพราะไม่อยู่ในวิสัยที่หาอาหารด้วยตนเองได้แล้ว โดยเพื่อนมนุษย์ยุคนั้นไม่ปล่อยให้เพื่อนต้องเผชิญชะตากรรมตามลำพัง

กรณีนี้ มีบางคนบอกว่าอาจจัดเป็นการดูแลแบบประคับประคอง (Palliative Care) ที่เก่าแก่ที่สุดก็ได้

เรื่องทำนองนี้ยังมีอีก เช่น เรื่องแม่ใช้น้ำลูบตัวลูกที่มีไข้เพื่อลดไข้นั้น ก็เป็นการกระทำที่เกิดก่อนการค้นพบเชื้อโรคอันเป็นสาเหตุของไข้ และเกิดก่อนการค้นพบยาลดไข้

01.indd 10-11 11/7/09 11:02:10 AM

จึงอาจกล่าวได้ว่า **การดูแลรักษาแบบประคับประคองที่มุ่งหวังลดความทุกข์ทรมาน เป็นการกระทำของเพื่อนมนุษย์ที่มีต่อเพื่อนมนุษย์ เป็นเครื่องหมายหนึ่งของความเป็นมนุษย์ อันแสดงถึงความเป็นอารยะของมนุษย์ที่แตกต่างจากสัตว์โดยทั่วไป**

แต่ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสองสามร้อยปีที่ผ่านมา ได้สร้างกระบวนทัศน์ที่แตกต่างไปจากเดิม จนทำให้เข้าใจไปว่ามนุษย์มีความสามารถจัดการธรรมชาติได้ วิทยาการและเทคโนโลยีทางการแพทย์เจริญก้าวหน้าอย่างมากและช่วยมวลมนุษย์ได้มากกว่าอดีต เทคโนโลยีนำสมัย เวชภัณฑ์ และการค้นพบใหม่ๆ ต่างมุ่งไปที่ "การรักษาให้หาย หรือ to cure" ซึ่งมุมหนึ่งก็เป็นเรื่องที่ดี เพราะทำให้มนุษย์ปลอดภัยพ้นจากโรคภัยไข้เจ็บได้มากอย่างที่ไม่เคยมีมาก่อน

แต่ในอีกมุมหนึ่งก็อาจเผลอทำให้เกิดการละเลยความสำคัญในมิติของการเยียวยาหรือการดูแลที่เป็นมิติดั้งเดิมของความเป็นมนุษย์ จนมีคำกล่าวว่าการแพทย์กลายเป็นบริการแบบ "รักษาแต่โรค ไม่ได้รักษาคน" แพทย์มอง "เห็นโรค ไม่เห็นคน" หรือบ้างก็บอกว่าเป็นบริการแบบ "High Tech - Low Touch" ในขณะที่ผู้ป่วยและญาติเรียกร้อง "การดูแลคนไปพร้อมๆ กับการรักษาโรค" ที่เป็นแบบ "High Touch - Low Tech at Low Cost " เพราะเริ่มสู้ค่าใช้จ่ายที่แพงมากไม่ไหว ดังตัวอย่างที่เห็นในสหรัฐอเมริกาในปัจจุบัน

เปิดตำราเล่มที่ไม่ค่อยได้เปิด

การเรียนรู้เกี่ยวกับการดูแลรักษาแบบประคับประคอง (Palliative Care) จัดเป็นการเรียนรู้อย่างองค์รวม ที่มิได้ดำเนินตามเทคโนยีทางการแพทย์ขั้นสูงอย่างเดียว หากแต่เป็นการเรียนรู้ความเป็นไปแห่งชีวิต ซึ่งเป็นตำราเล่มใหญ่ที่เราอาจเผลอลืมไปจนไม่ค่อยเปิด ทั้งๆ ที่อยู่ในตัวเราและอยู่ใกล้ตัว คือ การเรียนรู้จากผู้ป่วยในฐานะที่เป็นเพื่อนมนุษย์ ซึ่งนอกจากโรคภัยไข้เจ็บไม่ว่าจะเป็นทางกายหรือทางจิตที่เขาเป็นแล้ว เขายังมีเลือดเนื้อ มีชีวิตจิตใจ อันรวมไปถึงคนที่เขารัก คู่ครอง ลูก พ่อ-แม่ ญาติมิตรอีกมากมาย ส่วนจิตใจอันหมายถึงอารมณ์ รู้ร้อนรู้หนาว รู้สึกเจ็บปวดทุกข์ทรมานจากโรคภัย ความห่วงกังวล กลัวถูกทอดทิ้ง กลัวหมดความสำคัญ ความสับสน ความกลัวความตายที่ต้องมาถึง ในขณะเดียวกันเขาก็ยังมีตัวตน มีสถานะในแวดวง ในสังคมของเขา ซึ่งทำให้เขามีความหมายและมีคุณค่าศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์

แม้คนเล็กคนน้อยที่ไม่มีตำแหน่งฐานะอะไรทางสังคมที่สำคัญเลย แต่เขาอาจเป็นพ่อ เป็นแม่ ของลูก เป็นลูกของพ่อแม่ เป็นญาติของญาติ เป็นเพื่อนของเพื่อน ฯลฯ ซึ่งทำให้ความหมายของชีวิตของเขาสมบูรณ์ไม่ย่อหย่อนไปกว่าคนอื่นๆ

เขาจึงมิได้เป็นเพียงผู้ป่วยเตียง 3 ตึก 2 ดังปรากฏในเวชระเบียนเท่านั้น

ดังนั้น นอกจากมิติทางวิทยาศาสตร์การแพทย์แล้ว มิติทางด้านมนุษย์ ด้านสังคม ศาสนา วัฒนธรรม ล้วนมีความหมายต่อผู้ป่วยมาก

01.indd 12-13 11/7/09 11:02:10 AM

สมัยเมื่ออาตมาเป็นเด็กเล็กๆ โยมแม่เล่าให้ฟังถึงการตายของตา
ตาได้ตายอย่างวัฒนธรรมของพุทธบริษัท
ตามประเพณีวิธีของพุทธบริษัท ตาเป็นคนแก่อายุมากแล้ว
แต่ไม่ใช่แก่หง่อม เมื่อถึงเวลาที่จะตาย
บอกว่าไม่กินอาหารแล้ว กินแต่น้ำและยา
ต่อมา บอกว่า ยาก็ไม่กินแล้ว กินแต่น้ำ
พอถึงวันที่ตาย แกนั่งพูดกับลูกหลาน
รวมทั้งโยมแม่ด้วยถึงเรื่องที่จะตาย แล้วก็ไล่ให้คนที่ร้องไห้ออกไป
คงเหลืออยู่คนเดียวที่กล้า ที่บังคับตนเองได้ ที่ไม่ร้องไห้
พูดตามที่จะพูด ซึ่งก็หลายนาทีอยู่เหมือนกัน
แล้วจึงขอนิ่ง แล้วขอตาย
นี่วิธีการตายตามธรรมเนียมโบราณของพุทธบริษัทที่ดี
ที่ประพฤติอบรมกันมาอย่างดี
เขาทำได้แม้กระทั่งว่าจะตายลงในการหายใจครั้งไหน
เป็นการหายใจครั้งสุดท้ายแบบปิดสวิตช์ไฟฟ้า
...เดี๋ยวนี้เราไม่เป็นอย่างนั้น ไม่ประสีประสากับการเป็นอย่างนั้น
มีการต่อสู้ดิ้นรนอย่างผิดๆ ที่จะไม่ให้ตายเอาไว้เรื่อยๆ
มันก็ไม่มีที่จะตายอย่างปิดสวิตช์ไฟได้"

จากหนังสือ ความตายในทัศนะของพุทธทาสภิกขุ

โดยเฉพาะผู้ป่วยที่เป็นโรคซึ่งรักษาไม่หาย หรือเป็นผู้ป่วยระยะสุดท้ายที่เราทุกคนล้วนก็ต้องพบเจอ หลีกเลี่ยงไม่ได้ ไม่ว่าช้าหรือเร็ว ซึ่งในสภาวะเช่นนั้น บางกรณีมิติทางด้านมนุษย์ สังคม ศาสนาและวัฒนธรรม อาจมีความหมายมากกว่ายาหรือเครื่องมือแพทย์ดีเลิศหรือราคาแพงๆ

สิ่งเหล่านั้นอาจมีคุณค่าไม่เท่ามือของญาติสนิทมิตรสหายคนที่เขารัก ที่โอบจับซับน้ำตาหรือพากันสวดมนต์ให้แก่กัน

Palliative Care จึงเป็นอะไรที่มากกว่าการให้ยานอนหลับ ยาระงับปวด หรือยาบรรเทาอาการอย่างอื่นๆ แต่หมายรวมไปถึงการสร้างช่องทางและโอกาสให้เพื่อนมนุษย์ได้เสริมคุณค่าความเป็นมนุษย์ เฉลี่ยทุกข์เฉลี่ยสุขกันได้ แบ่งเบาความทุกข์ให้กันได้ ซึ่งมนุษย์ค้นพบ "ความเป็นมนุษย์" เช่นนี้มานับแสนปีแล้ว

ท่านอาจารย์พุทธทาสภิกขุ เคยแสดงเจตนารมณ์อันแน่วแน่ว่าเมื่อถึงวาระสุดท้ายของชีวิต ท่านขอสิ้นใจอย่างสงบและเป็นธรรมชาติที่สวนโมกขพลาราม ในท่ามกลางเสียงธรรมและมวลกัลยาณมิตรศิษย์ของท่าน เพราะท่านทราบดีว่าสังขารย่อมมีวันแตกดับตามความเป็นอนิจจัง ไม่มีทางที่เครื่องมือและวิทยาการทางการแพทย์ใดๆ จะยื้อยุดฉุดรั้งเอาไว้ได้

แต่วันท้ายๆ ของชีวิต ท่านกลับต้องนอนอาพาธอยู่ในห้องสี่เหลี่ยมของโรงพยาบาลศิริราชแห่งนี้ ในท่ามกลางเครื่องไม้เครื่องมือทางการแพทย์จำนวนมาก โดยเจตนารมณ์ของท่านมิได้ถูกนำพา

01.indd 14-15 11/7/09 11:02:12 AM

คุณยอดรัก สลักใจ นักร้องชื่อดังป่วยด้วยมะเร็งระยะสุดท้าย ได้แสดงเจตนารมณ์ล่วงหน้าเมื่อใกล้วาระสุดท้ายของชีวิตผ่านสื่อมวลชนว่า เมื่อวันที่หมอหมดทางรักษาแล้ว ขอจากไปอย่างเป็นธรรมชาติในอ้อมกอดของญาติมิตรคนที่เขารักและรักเขา โดยไม่ต้องใช้เครื่องมือและวิทยาการทางการแพทย์กระทำกับเขาเพื่อยืดการตายที่ไม่มีทางจะยืดได้ออกไปอีก นี่คือการแสดงเจตนาที่จะจากไปอย่างเป็นธรรมชาติ สมศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ของคนผู้หนึ่ง

ในที่สุด ทีมแพทย์และพยาบาลที่ดูแลรักษาคุณยอดรักก็เคารพเจตนารมณ์นี้ โดยให้การดูแลแบบประคับประคองอย่างมีมนุษยธรรมและเป็นไปตามจริยธรรมแห่งวิชาชีพ เพื่อบรรเทาอาการเจ็บปวด ลดความทุกข์ทรมานให้แก่ผู้ป่วยจนถึงวาระสุดท้ายของชีวิตที่อยู่ท่ามกลางอ้อมกอดและวงล้อมของคนอันเป็นที่รัก

นี่อาจเป็นเรื่องที่ควรค่าแก่การเรียนรู้อย่างยิ่งของพวกเรา ที่ต้องเป็นผู้สร้างสมดุลระหว่างวิทยาการทางการแพทย์อันเป็นแก่นแกนของวิชาชีพทางการแพทย์แผนปัจจุบัน และศาสตร์และศิลป์ว่าด้วยเรื่องของความเป็นมนุษย์ที่มีอารยะมาตั้งแต่ดึกดำบรรพ์

มุมมองสากล

องค์การอนามัยโลก (WHO) ได้ให้คำนิยามของการดูแลรักษาแบบประคับประคองไว้ว่าหมายถึง

"การกระทำใดๆ ให้คุณภาพชีวิตผู้ป่วยดีขึ้น แม้โรคจะลุกลามเกินเยียวยา แต่เราสามารถช่วยผู้ป่วยและญาติให้รู้สึกสบายขึ้น ทุกข์น้อยลงได้"
(Pain Relief and Palliative Care. 2002)

ความหมายของ Palliative Care ที่มองอย่างกว้าง จึงมิได้หมายถึงการให้ยา ให้อาหาร หรือรักษาบรรเทาความทุกข์ทรมานก่อนการเสียชีวิตเท่านั้น แต่จะหมายรวมไปถึงการเปิดโอกาสให้ทั้งตัวผู้ป่วยเองและญาติมิตรได้ร่วมกันดูแลชีวิตและจิตใจของผู้ป่วยอย่างเหมาะสม ควบคู่ไปกับการรักษาพยาบาลตามมาตรฐานแห่งวิชาชีพ ซึ่งการดำเนินการในส่วนนี้จะมีมากขึ้นเป็นสัดส่วนผกผันกับการรักษาพยาบาลเพื่อการรักษาโรค นอกจากนี้ ยังหมายรวมไปถึงการดูแลประคับประคองจิตใจญาติมิตรของผู้ป่วยที่เสียชีวิตไปแล้วในระยะต้นๆ ด้วย (ดูภาพ)

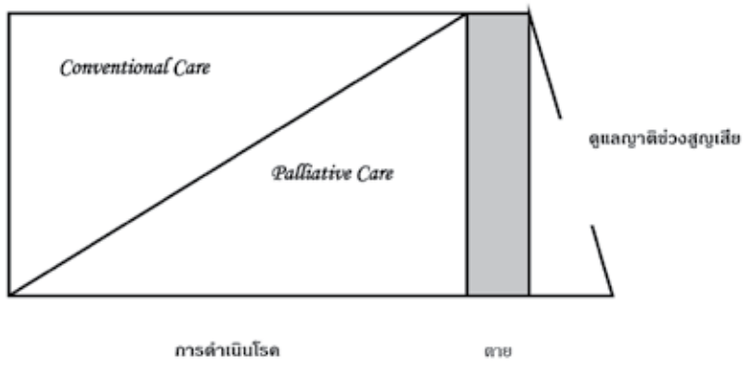

01.indd 16-17 11/7/09 11:02:13 AM

ญาติและพยาบาลดูแลผู้ป่วย (ได้รับอนุญาตจากญาติผู้ป่วยแล้ว)

ซึ่งนั่นหมายความว่า การดูแลแบบประคับประคองอาจเริ่มต้นนานหลายสัปดาห์ หรือหลายเดือนก่อนผู้ป่วยจะเสียชีวิต เป็นการดูแลร่วมกับการบำบัดรักษาโรค โดยทั้งบุคลากรด้านการแพทย์ ญาติมิตรของผู้ป่วย และอาสาสมัคร ด้วยรูปแบบและวิธีการต่างๆ และการดูแลแบบประคับประคองจะทวีบทบาทมากขึ้นในช่วงท้ายของชีวิตแล้วยังต้องดูแลญาติต่อไปอีกระยะในช่วงทุกข์โศกจากความสูญเสียผู้เป็นที่รัก

ซึ่งแต่ละคนมีระยะเวลาที่แตกต่างกัน บางคนจากไปโดยไม่มีช่วงเวลาการดูแลแบบประคับประคองเลย บางคนมีสั้น บางคนมียาว แตกต่างกันเป็นธรรมดา

Palliative Care หรือกระบวนการดูแลประคับประคองนี้ ยาวนานกว่าการนัดผู้ป่วยมารับยาสองเดือนครั้ง แต่เป็นการสร้างสัมพันธภาพที่

แน่นแฟ้นระหว่างผู้ป่วยกับแพทย์และทีมงาน จนเกิดความสัมพันธ์แบบ **“ฝากผี-ฝากไข้”** ได้ ความสัมพันธ์อันดีระหว่างแพทย์และทีมงานกับผู้ป่วยและญาติเป็นสะพานเชื่อมความเห็นอกเห็นใจ เป็นเกราะคุ้มภัยแพทย์และทีมงานผู้ให้การดูแล เป็นสิ่งที่โรงเรียนแพทย์ โรงเรียนพยาบาล และโรงพยาบาลต่างๆ พยายามสร้าง และสังคมก็เรียกร้อง เราทุกฝ่ายจึงควรเรียนรู้และช่วยกันทำคนละไม้คนละมือ

เพื่อให้การ “ฝากผี-ฝากไข้” กลับมาเป็นจริงได้มากกว่า “การบริการรักษาโรค”เพียงเท่านั้น

ที่โรงพยาบาลของมูลนิธิพุทธฉือจี้ เมืองฮวาเหลียน ประเทศจีนไต้หวัน มีหอผู้ป่วยระยะสุดท้ายอยู่ชั้นสูงของตึก เขาจัดบรรยากาศของตึกไว้ดีมาก เหมือนเป็นบ้าน มีมุมดูทีวี มุมธรรมะ มุมสบาย มุมทำอาหาร มีการต่อเชื่อมระเบียงกว้างใหญ่ให้สามารถเข็นเตียงผู้ป่วยออกไปรับอากาศบริสุทธิ์ภายนอกได้เสมอๆ มีอาสาสมัครมาทำอาหารให้ผู้ป่วย ช่วยเป็นเพื่อนช่วยเหลือผู้ป่วย เข็นพาผู้ป่วยไปดูทีวีบ้าง ไปสวดมนต์บ้าง ไปสูดอากาศข้างนอกบ้าง ฯลฯ ส่วนญาติก็สามารถมาดูแลช่วยเหลือและอยู่กับผู้ป่วยได้ตลอดเวลาที่ว่างจากการทำงาน ไม่มีกำหนดเวลาชั่วโมงเยี่ยม เพราะเขามีเวลาอยู่ด้วยกันสั้นลงทุกวินาที

01.indd 18-19 11/7/09 11:02:13 AM

"...สิ่งที่ผู้ป่วยระยะสุดท้าย
ต้องการมากที่สุดนั้น
มิใช่ความรู้หรือเทคโนโลยี
หากได้แก่กำลังใจและความรัก
ไม่เฉพาะจากญาติมิตรและครอบครัวเท่านั้น
ขวัญและกำลังใจจากแพทย์และพยาบาล
ก็เป็นสิ่งสำคัญ"

พระไพศาล วิสาโล

การปฏิเสธการรักษากับ Palliative Care เพื่อการตายดี

"ความพยายามยืดชีวิตผู้ป่วยด้วยเทคโนโลยีทางการแพทย์ ไม่ว่าการตัดสินใจนั้นจะด้วยเหตุผลทางการแพทย์ก็ดี ด้วยการตัดสินใจของญาติก็ดี ปัญหาจากการขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภาวะใกล้ตายและความตาย พึงหันมาสนใจการสนับสนุนให้ผู้ป่วยได้ "ตายกับสติและตายด้วยจิตที่สงบ"

(จากบทความ "ความเข้าใจเกี่ยวกับภาวะใกล้ตาย" ของ
ศาสตราจารย์แพทย์หญิงสุมาลี นิมมานนิตย์)

"ตายดี" คือ การตายที่ปลอดจากความทุกข์ทรมานที่สามารถหลีกเลี่ยงได้ของผู้ป่วย ญาติ และผู้ให้การรักษา และโดยทั่วไปควรเป็นไปตามความประสงค์ของผู้ป่วยและญาติ บนพื้นฐานของการรักษาด้านการแพทย์ วัฒนธรรม และจริยธรรม ที่ได้มาตรฐานและดีงาม"

(นิยาม โดยสถาบันการแพทย์ในประเทศสหรัฐอเมริกา)

เมื่อพูดถึงการตายดี หรือตายอย่างสงบที่เป็นไปตามธรรมชาติ หรือบางคนเรียกว่าตายอย่างมีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ก็ต้องคิดถึงการตายของคนในสมัยก่อนที่การแพทย์ยังไม่เจริญเท่าทุกวันนี้ ส่วนใหญ่คนจะตายที่บ้าน ตายในอ้อมกอดของคนที่รักและในวงล้อมของญาติมิตร บางคนมีญาติพาสวดมนต์จนสิ้นลม บางคนได้ฟังเทศน์ ฟังธรรมตามศาสนาที่ตนนับถือจนสิ้นลม น้อมนำพาวิญญาณจากไปอย่างสงบ

01.indd 20-21 11/7/09 11:02:15 AM

ในวันนี้ อาจมีการตายที่หลากหลายขึ้นมาก จำนวนไม่น้อยที่ต้องจบชีวิตในห้องสี่เหลี่ยมที่รายล้อมไปด้วยเครื่องมือ สายระโยงระยางและคนแปลกหน้าที่เรียกว่า แพทย์ พยาบาลและบุคลากรทางการแพทย์

ในสหรัฐอเมริกาที่การแพทย์นำหน้าใครๆ เดินไปทางนี้อย่างมาก จนทำให้ค่ารักษาพยาบาลในระยะใกล้สุดท้ายของชีวิตสูงขึ้นอย่างมหาศาล ในขณะที่คุณภาพชีวิตมิได้ดีขึ้นตามไปด้วย สองเหตุผลนี้ คือการต้องตายอย่างโดดเดี่ยวเดียวดาย ไร้คุณค่าของความเป็นมนุษย์และค่าใช้จ่ายที่แพงมหาศาล ผนวกกับเหตุผลเรื่องสิทธิในชีวิตของคนแต่ละคน จึงเป็นที่มาของการทำพินัยกรรมชีวิต หรือ Living Will เพื่อแสดงเจตนารมณ์ที่จะปฏิเสธการรักษาพยาบาลไว้ล่วงหน้าก่อนเข้าสู่วาระใกล้สุดท้ายของชีวิต

การทำ Living Will จึงกลายเป็นเรื่องปกติธรรมดาของสังคมที่เผชิญปัญหาและเรียนรู้มาก่อนเรา

เราจึงได้ยินข่าวว่า ประธานาธิบดีโอบามาและสตรีหมายเลขหนึ่งของสหรัฐอเมริกาก็เขียน Living Will ไว้เรียบร้อยแล้ว

ที่จริงเรื่องสิทธิในการปฏิเสธการรักษาพยาบาลนั้น เป็นสิทธิของคนทุกคนที่มีอยู่แล้ว เช่น เวลาเจ็บป่วยจะไปรักษาหรือไม่ก็ได้ เมื่อไปรักษา เมื่อแพทย์จะให้ยาหรือผ่าตัด เจ้าตัวจะรับหรือปฏิเสธก็ได้ เมื่อได้รับการตรวจวินิจฉัยและได้รับรู้ข้อมูลรอบด้านแล้ว เราจึงเห็นอยู่เสมอๆ ว่าคนไข้หลายคนขอไปรับการรักษาบางอย่าง หรือขอกลับบ้านโดยไม่รับการรักษา แต่ปรากฏว่าเมื่อวันที่ผู้ป่วยไม่มีสติสัมปชัญญะที่จะรับรู้และพิจารณาเรื่องใดๆ ได้แล้ว สิทธิการปฏิเสธการรักษาจึงเสมือนหายไป

ทั้งๆ ที่จริงยังมีอยู่ การตัดสินใจใดๆ จึงมักไปตกอยู่ที่แพทย์ผู้ดูแลและญาติของผู้ป่วย การจะรักษาต่อหรือไม่ ด้วยวิธีใด เช่น จะเจาะคอใส่เครื่องช่วยหายใจหรือไม่ จะปั๊มหัวใจหรือไม่ ฯลฯ ทั้งๆ ที่หลายอย่างที่ทำ ไม่มีทางยื้อยุดฉุดการตายเอาไว้ได้แล้วก็ตาม หลายอย่างจึงกลายเป็นการรักษาพยาบาลที่เกินจำเป็น ที่ตามมาด้วยค่าใช้จ่ายจำนวนมากบ้างน้อยบ้าง และที่สำคัญคือ อาจกลายเป็นเครื่องกีดขวางที่ทำให้การดูแลแบบประคับประคองที่ญาติควรมีส่วนร่วมด้วยอย่างใกล้ชิดเกิดขึ้นไม่ได้ เข้าลักษณะของการได้อย่างเสียอย่าง หรือเสียทั้งสองอย่างไป

จึงมีความพยายามที่จะรักษาสิทธิเรื่องนี้ของทุกคนไว้ และเพื่อให้แพทย์และทีมดูแลผู้ป่วยตัดสินใจได้ง่ายขึ้นว่าควรทำหรือไม่ ควรทำอะไรกับผู้ป่วย เมื่อผู้ป่วยได้รับการวินิจฉัยแล้วว่าไม่มีทางรักษาให้หายและอยู่ในวาระสุดท้ายของชีวิตแล้ว

จึงมีการเขียนไว้ใน พ.ร.บ.สุขภาพแห่งชาติ พ.ศ.2550 มาตรา 12 ว่า

"บุคคลมีสิทธิทำหนังสือแสดงเจตนารมณ์ไม่ประสงค์จะรับบริการสาธารณสุขที่เป็นไปเพียงเพื่อยืดการตายในวาระสุดท้ายของชีวิตตน หรือเพื่อยุติการทรมานจากการเจ็บป่วยได้

การดำเนินการตามหนังสือแสดงเจตนารมณ์ตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

เมื่อผู้ประกอบวิชาชีพด้านสาธารณสุขได้ปฏิบัติตามเจตนาของบุคคลตามวรรคหนึ่งแล้ว.. มิให้ถือว่าการกระทำนั้นเป็นความผิดและให้พ้นจากความรับผิดทั้งปวง"

01.indd 22-23 11/7/09 11:02:15 AM

นี่คือการรักษาไว้ซึ่งสิทธิของทุกคนที่จะมีโอกาสตายอย่างสงบ เป็นธรรมชาติและมีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ เป็นการดำเนินการด้วยมิติด้านกฎหมาย แต่ในเจตนารมณ์ที่แท้จริงแล้ว การบัญญัติกฎหมายมาตรานี้มุ่งเพื่อเสริมสร้างให้เกิดการพัฒนาความคิดและความเข้าใจในสังคมและพัฒนาระบบการดูแลรักษาแบบประคับประคองในระยะสุดท้ายของชีวิตคน เพื่อให้ทุกคนมีโอกาสที่จะได้ตายดีและตายอย่างสงบ ซึ่งเป็นการให้ความสำคัญกับมิติด้านมนุษย์ สังคม ศาสนา และวัฒนธรรมไปพร้อมๆ กัน

สิทธิปฏิเสธการรักษาที่เป็นไปเพียงเพื่อยืดการตายในวาระสุดท้ายของชีวิตหรือเพื่อยุติการทรมานจากการเจ็บป่วย มีแนวคิดที่ว่า กระบวนการยืดชีวิตของผู้ป่วยที่อยู่ในวาระสุดท้ายของชีวิตโดยใช้เทคโนโลยีทางการแพทย์เป็นการตายอย่างไร้ศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ทำให้คุณค่าความเป็นมนุษย์ลดลง ซึ่งแพทยสมาคมโลก (World Medical Association) และนานาประเทศต่างให้การยอมรับในเรื่องนี้ สอดคล้องกับธรรมชาติของชีวิตมนุษย์ที่ถือว่า มนุษย์ทุกคนต้องเผชิญกับความตายอย่างแน่แท้ บทบัญญัติกฎหมายนี้จึงรับรองสิทธิในการตัดสินใจเกี่ยวกับชีวิตของตนเองเพื่อให้แต่ละคนสามารถตายอย่างสงบตามธรรมชาติ

สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.) และศูนย์กฎหมายสุขภาพและจริยศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จึงร่วมกันสร้างความรู้ ความเข้าใจในการใช้สิทธิดังกล่าวและช่วยกระตุ้นให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นแพทย์ พยาบาล โรงพยาบาล ผู้ป่วยหรือบุคคลทั่วไป รวมถึงสภาวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง

"การตายอย่างสงบ
เป็นสิทธิมนุษยชนที่สำคัญโดยแท้
อาจสำคัญยิ่งกว่าสิทธิในการลงคะแนนเสียง
หรือสิทธิที่จะได้รับความยุติธรรมเสียอีก

ทุกศาสนาสอนว่า
นี้เป็นสิทธิที่มีผลอย่างมากต่อความปรกติสุข
และอนาคตทางจิตวิญญาณของผู้ใกล้ตาย
ไม่มีสิ่งประเสริฐใดๆ ที่คุณสามารถจะให้ได้
นอกเหนือจากการช่วยให้บุคคลตายด้วยดี"

โชเกียล รินโปเช จากหนังสือ "ประตูสู่สภาวะใหม่"
(The Tibetan Book of Living and Dying)

01.indd 24-25 11/7/09 11:02:19 AM

สำหรับประเด็นศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์นั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 และรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันได้บัญญัติไว้ในในมาตรา 4, มาตรา 24,และมาตรา 28 ซึ่งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างหนึ่งก็คือ สิทธิในการตัดสินใจด้วยตนเองเกี่ยวกับเรื่องเฉพาะตัว (The right of self determination หรือ Human autonomy) นั่นเอง

ในการแพทย์แผนปัจจุบันมีวิธีการต่างๆ ที่ทำให้ผู้ป่วยหายใจด้วยเครื่องมือทันสมัย แม้ผู้ป่วยไม่สามารถหายใจเองได้แล้วและผู้ป่วยก็ไม่อาจคืนความรู้สึกตัวกลับมาได้ ต้องนอนสลบไสลตลอดเวลา รับประทานอาหารเองไม่ได้ ไม่สามารถตอบสนองต่อการรับรู้ใดๆ ได้ ซึ่งการมีชีวิตด้วยเครื่องมือทางการแพทย์เช่นนี้บางทีเรียกกันว่า สภาพผักถาวร (persistent vegetative stage)สภาวการณ์เช่นนี้ ทุกคนจึงควรมีสิทธิแสดงเจตนารมณ์ที่จะปฏิเสธไว้ล่วงหน้าได้

แต่ใครจะไม่ประสงค์จะใช้สิทธินี้ก็ได้อีกเช่นกัน ซึ่งก็ทำได้ง่ายนิดเดียว คือไม่ต้องเขียนอะไรไว้เลยก็ได้

ในสังคมตะวันตก โดยเฉพาะในสหรัฐอเมริกาการยอมรับสิทธิการตัดสินใจของผู้ป่วยถือเป็นเรื่องสำคัญเพราะรัฐธรรมนูญของสหรัฐให้การรับรองไว้ ซึ่งต่อมาเมื่อมีปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติก็ได้บัญญัติเรื่องนี้ไว้ชัดเจน

สำหรับเรื่องหนังสือแสดงเจตนา (living will) ในสังคมไทย มีการพูดคุยกันมาเป็นเวลานานราว 20-30 ปีมาแล้ว มีการโต้เถียงกันในประเด็นทางกฎหมายและจริยธรรมของแพทย์และผู้เกี่ยวข้อง แต่ในระยะหลังคนส่วนใหญ่มีความเข้าใจเรื่องนี้มากขึ้น มีการเสนอข่าวสารของสื่อมวลชนทั้งทางโทรทัศน์และหนังสือพิมพ์เป็นระยะๆ และในขณะเดียวกันก็มีโรงพยาบาลหลายแห่งกำลังพัฒนาระบบการดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้ายเพื่อเตรียมความพร้อมในการช่วยเหลือดูแลให้ผู้ป่วยจากไปอย่างสงบมากขึ้น ซึ่งเป็นแนวคิดที่สอดคล้องและเสริมกันกับเจตนารมณ์ของมาตรา12 ของ พ.ร.บ.สุขภาพแห่งชาติ

หนังสือแสดงเจตนาปฏิเสธการรักษาพยาบาลจึงน่าจะมีความหมายมากกว่าใบแสดงความยินยอมรับการผ่าตัด หรือยินยอมรับการรักษาพยาบาล เพราะจะเป็นเครื่องมือและช่องทางที่ผู้ป่วยจะได้ทำความเข้าใจกับญาติ และแพทย์ผู้ดูแลไว้ล่วงหน้า ถึงเรื่องสำคัญที่สุดในชีวิตของตน ว่าตนมีความคิดเรื่องการเผชิญความตายหรือความทุกข์ทรมานจากการเจ็บป่วยอย่างไร ซึ่งจะทำให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องสามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง สอดคล้องกับความประสงค์ของผู้นั้น โดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของผู้ป่วยที่จะพึงได้รับตามหลักแห่งจริยธรรมของวิชาชีพด้านสุขภาพไปพร้อมๆ กันด้วย

01.indd 26-27 11/7/09 11:02:21 AM

ในขณะเดียวกันก็จะสามารถให้การดูแลประคับประคองแก่ผู้ป่วยได้อย่างเหมาะสมและมีคุณภาพ โดยไม่ต้องพะวงเรื่องการใช้เครื่องไม้เครื่องมือหรือวิทยาการทางการแพทย์ต่างๆ เพื่อพยายามยืดการตายที่ไม่สามารถยืดได้ออกไปอีกโดยไม่จำเป็น ผู้ป่วยก็จะได้มีโอกาสจากไปอย่างสงบและสมศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์

ทุกวันนี้ คนไทยทุกคนสามารถแสดงเจตนารมณ์ตามมาตรา 12 ของ พ.ร.บ. สุขภาพแห่งชาติกันได้แล้ว ส่วนการออกกฎกระทรวงเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการนั้น ได้ผ่านการพิจารณาของคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (คสช.) แล้ว อยู่ระหว่างการเสนอต่อคณะรัฐมนตรี และสำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.) กำลังจัดทำแนวทางการปฏิบัติสำหรับสถานพยาบาลต่างๆ อยู่ และสภาวิชาชีพเวชกรรมก็กำลังจัดทำเกณฑ์มาตรฐานของวิชาชีพว่าด้วยการวินิจฉัยวาระสุดท้ายของชีวิตอยู่ด้วยเช่นกัน

พร้อมๆ กันนี้ สช. ก็ได้ร่วมมือกับเครือข่ายพุทธิกาและโรงพยาบาล 10 แห่ง ประกอบด้วย โรงพยาบาลศิริราช โรงพยาบาลจุฬาฯ โรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่ โรงพยาบาลรามาธิบดี โรงพยาบาลสงขลานครินทร์ โรงพยาบาลศรีนครินทร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น โรงพยาบาลธรรมศาสตร์เฉลิมพระเกียรติ โรงพยาบาลสงฆ์ โรงพยาบาลราชวิถี และสถาบันมะเร็งแห่งชาติ พัฒนาระบบการดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้ายในแต่ละโรงพยาบาล เพื่อรองรับการดูแลผู้ป่วยให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและมีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ควบคู่ไปกับการส่งเสริมการใช้สิทธิตามมาตรา 12 ของ พ.ร.บ.สุขภาพแห่งชาติด้วย

นั่นคือการใช้มิติด้านมนุษย์ สังคม ศาสนา และวัฒนธรรมเข้าทำงานร่วมกับมิติด้านกฎหมายอย่างเป็นองค์รวม

01.indd 28-29 11/7/09 11:02:22 AM

ปิดท้าย

บรมครูทางการแพทย์ทุกท่านต่างสอนให้แพทย์ พยาบาลและทีมงานทำงานด้วยหัวใจของความเป็นมนุษย์ เห็นประโยชน์ของเพื่อนมนุษย์เป็นสำคัญ ดูแลผู้ป่วยทั้งคน รวมไปถึงญาติด้วย แบบที่เรียกว่าการดูแลสุขภาพองค์รวม ไม่ใช่แค่การรักษาโรคเท่านั้น

การดูแลรักษาผู้ป่วยแบบประคับประคอง ในสภาวะที่ไม่มีทางรักษาให้หายได้แล้ว และอยู่ในวาระสุดท้ายของชีวิต ด้วยการเคารพในคุณค่าศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ จึงเป็นอีกเรื่องหนึ่งที่แพทย์และทีมงานต้องเรียนรู้ให้ลึกซึ้ง โดยไม่จำเป็นต้องอ่านหนังสือหรือค้นตำรามากเกินจำเป็น เพียงแต่เปิดหัวใจ (mind) เรียนรู้กับผู้ป่วย ญาติ และเพื่อนมนุษย์ด้วยกันเอง ก็จะค้นพบความรู้และวิธีการปฏิบัติได้อย่างมากมาย

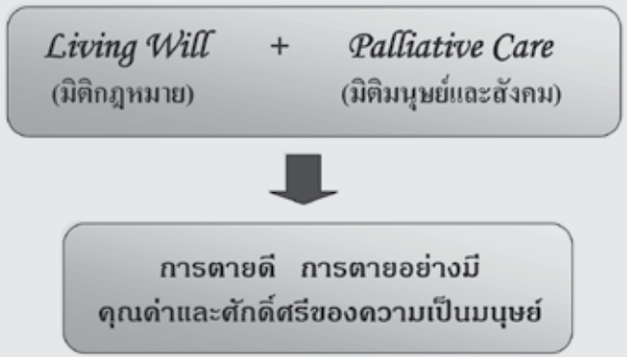

ศาสตราจารย์แพทย์หญิงสุมาลี นิมมานนิตย์ สอนไว้อย่างแยบคายว่า

“รู้เขา - ปรับการดูแลตามสภาพกาย จิตใจ และความรู้สึกของผู้ป่วย

รู้เรา - เป็นโอกาสที่แพทย์จะได้ตรวจสอบสภาพจิตใจของตนเองว่าพร้อมจะให้การดูแลเพียงใด กำลังใจหรือพลังใจที่จะดูแลผู้ป่วยนั้นจะเพิ่มพูนมาได้ทางใด บ่อยครั้งที่ผู้ป่วยหรือญาติได้เพิ่มพูนพลังใจให้แพทย์ผู้ดูแลรักษา ด้วยความไว้เนื้อเชื่อใจถือว่าแพทย์เป็นลูกเป็นหลาน ที่พอมีอายุหน่อยก็ยกเป็นพ่อเป็นแม่ก็มี”

นั่นเป็นการมองการดูแลรักษาเป็นงานของเพื่อนมนุษย์ที่มีต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน

โรงเรียนแพทย์ทำหน้าที่ผลิตแพทย์ สังคมก็ทำหน้าที่กำหนดบทบาทความเป็นแพทย์ ในขณะเดียวกันก็ทำหน้าที่ตรวจสอบและกำกับด้วย การดูแลรักษาแบบประคับประคอง(Palliative Care) จึงเป็นได้ทั้งเรื่องที่แพทย์และทีมงานต้องเรียนรู้และปฏิบัติ พร้อมๆ กันนั้นก็ทำหน้าที่หล่อหลอมความเป็นแพทย์ให้เข้าใจความเป็นไปแห่งชีวิตมนุษย์ อันเป็นคุณสมบัติที่สำคัญของความเป็นแพทย์ด้วย

หาข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่ www.nationalhealth.or.th
และ www.thailivingwill.in.th
รับฟังสาระน่ารู้เพิ่มเติมได้ที่ www.healthstation.in.th

01.indd 30-31 11/7/09 11:02:23 AM

ภาคผนวก

01.indd 32-33 11/7/09 11:02:23 AM

ภาคผนวก 1

ร่างกฎกระทรวง
กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการดำเนินการตามหนังสือแสดงเจตนา ไม่ประสงค์จะรับบริการสาธารณสุขที่เป็นไปเพียง เพื่อยืดการตายในวาระสุดท้ายของชีวิต หรือเพื่อยุติการทรมานจากการเจ็บป่วย พ.ศ. ....

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 12 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ.2550 บัญญัติให้กระทำได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย นายกรัฐมนตรีออกกฎกระทรวงไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ในกฎกระทรวงนี้

"หนังสือแสดงเจตนา" หมายความว่า หนังสือแสดงเจตนาล่วงหน้าของบุคคลผู้ทำหนังสือแสดงเจตนาที่ไม่ประสงค์จะรับบริการสาธารณสุขที่เป็นไปเพียงเพื่อยืดการตายในวาระสุดท้ายของชีวิต หรือเพื่อยุติการทรมานจากการเจ็บป่วย โดยให้มีผลเมื่อผู้ทำหนังสืออยู่ในภาวะที่ไม่อาจจะแสดงเจตนาด้วยตนเองได้ โดยวิธีสื่อสารตามปกติ

"บริการสาธารณสุขที่เป็นไปเพียงเพื่อยืดการตายในวาระสุดท้ายของชีวิต หรือเพื่อยุติการทรมานจากการเจ็บป่วย" หมายความว่า วิธีการทางการแพทย์หรือวิธีการอื่นใด ที่ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมตัดสินใจนำมาใช้กับผู้ทำหนังสือแสดงเจตนา เพื่อวัตถุประสงค์จะยืดการตายออกไปโดยไม่ทำให้ผู้ทำหนังสือแสดงเจตนาพ้นไปจากความตาย หรือพ้นจากการทรมานโดยสิ้นเชิงได้ แต่ผู้ป่วยยังคงได้รับการดูแลรักษาแบบประคับประคอง

"วาระสุดท้ายของชีวิต" หมายความว่า ภาวะของผู้ทำหนังสือแสดงเจตนาอันเกิดจากการบาดเจ็บหรือโรค ที่ไม่อาจจะรักษาให้หายได้ และจากการพยากรณ์โรคตามมาตรฐานทั่วไปในทางวิชาชีพเห็นว่า ภาวะนั้นจะนำไปสู่การตายอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ในระยะเวลาที่ไม่นาน และให้รวมถึงภาวะที่ผู้ป่วยอยู่ในสภาพผักถาวรด้วย

"สภาพผักถาวร" หมายความว่า ภาวะของผู้ป่วยที่ได้รับการวินิจฉัยตามมาตรฐานทางวิชาการแพทย์ว่า มีการสูญเสียหน้าที่อย่างถาวรของเปลือกสมองใหญ่ ที่ทำให้ขาดความสามารถในการรับรู้และติดต่อสื่อสารอย่างยาวนานและถาวร โดยปราศจากพฤติกรรมการตอบสนองใดๆ ที่แสดงถึงการรับรู้ได้ จะมีก็เพียงปฏิกิริยาสนองตอบอัตโนมัติเท่านั้น

"การทรมานจากการเจ็บป่วย" หมายความว่า ความทุกข์ทรมานทางกาย ทางจิตใจของผู้ทำหนังสือแสดงเจตนา อันเกิดจากการบาดเจ็บหรือโรคที่ไม่อาจรักษาให้บรรเทาอาการต่างๆ ที่จะทำให้ความทุกข์ทรมานดังกล่าวลดน้อยลงพอที่จะทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น หรือหายจากการบาดเจ็บหรือโรคนั้นได้ เช่น การเป็นอัมพาตสิ้นเชิงตั้งแต่คอลงไป โรคสมองเสื่อม โรคที่มีความผิดปกติของระบบกล้ามเนื้อและข้อที่มีสาเหตุจากความผิดปกติทางพันธุกรรม เป็นต้น

01.indd 34-35 11/7/09 11:02:24 AM

"ผู้ประกอบวิชาชีพด้านสาธารณสุข" หมายความว่า ผู้ประกอบวิชาชีพตามกฎหมายว่าด้วยสถานพยาบาล

"ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม" หมายความว่า ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมตามกฎหมายว่าด้วยวิชาชีพเวชกรรม

ข้อ 2 เพื่อให้หนังสือแสดงเจตนา มีความชัดเจนที่จะดำเนินการตามความประสงค์ของผู้ทำหนังสือดังกล่าว หนังสือแสดงเจตนาควรมีข้อมูลให้สามารถสื่อความหมายได้ ดังนี้

(1) รายการที่แสดงข้อมูลของผู้ทำหนังสือแสดงเจตนา เช่น ชื่อ สกุล อายุ หมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน ที่อยู่ หมายเลขโทรศัพท์ที่ติดต่อได้

(2) วัน เดือน ปีที่ทำหนังสือแสดงเจตนา

(3) ชื่อพยานและสถานภาพของพยานที่รับรองสติสัมปชัญญะของผู้ทำหนังสือแสดงเจตนา ทั้งนี้ ถ้ามีใบรับรองแพทย์ก็ให้แนบไว้กับหนังสือแสดงเจตนาด้วย

(4) ระบุประเภทของบริการสาธารณสุขที่ไม่ต้องการจะได้รับ

(5) กรณีที่ผู้ทำหนังสือแสดงเจตนา มิได้เขียนหนังสือแสดงเจตนาด้วยตนเอง อาจให้ผู้อื่นเขียนหรือพิมพ์หนังสือแสดงเจตนาแทนได้ โดยให้ระบุชื่อผู้เขียนหรือผู้พิมพ์ไว้ด้วย

(6) ลายมือชื่อหรือลายพิมพ์นิ้วมือของผู้ทำหนังสือแสดงเจตนา ลายมือชื่อของพยาน และผู้เขียนหรือผู้พิมพ์

หนังสือแสดงเจตนาอาจระบุชื่อบุคคลใกล้ชิด ที่ผู้ทำหนังสือแสดงเจตนาให้ความไว้วางใจ ซึ่งต้องเป็นผู้มีความสามารถสมบูรณ์ตามกฎหมาย

ไว้ด้วยก็ได้ เพื่อทำหน้าที่อธิบายตามความประสงค์ที่แท้จริงของผู้ทำหนังสือแสดงเจตนาที่ระบุไว้ไม่ชัดเจน บุคคลผู้ถูกระบุชื่อดังกล่าวต้องแสดงการยอมรับ โดยต้องลงลายมือชื่อไว้ในหนังสือแสดงเจตนาไว้ด้วย

ผู้ทำหนังสือแสดงเจตนาอาจเปลี่ยนแปลงหนังสือแสดงเจตนาได้ตลอดเวลา ในกรณีมีหนังสือแสดงเจตนาหลายฉบับ ให้ถือฉบับที่ทำครั้งสุดท้ายเป็นฉบับที่มีผลบังคับ

หนังสือแสดงเจตนาอาจระบุรายละเอียดอื่นๆ เช่น ความประสงค์ในการเสียชีวิตที่บ้าน ความปรารถนาของผู้ทำหนังสือแสดงเจตนาที่จะได้รับการเยียวยาทางจิตใจ การปฏิบัติตามความเชื่อทางศาสนา และวัฒนธรรมของผู้ทำหนังสือแสดงเจตนา ทั้งนี้ สถานบริการสาธารณสุขควรให้ความร่วมมือตามสมควร

ข้อ 3 บุคคลสามารถทำหนังสือแสดงเจตนา ณ ที่ใดก็ได้ แต่ในกรณีมีความประสงค์จะทำหนังสือแสดงเจตนาที่สถานบริการสาธารณสุข เมื่อผู้นั้นแสดงความจำนงต่อเจ้าหน้าที่ของสถานบริการดังกล่าว ให้ผู้ประกอบวิชาชีพด้านสาธารณสุขและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องให้อำนวยความสะดวกตามสมควร

ข้อ 4 หลักเกณฑ์ วิธีการดำเนินการตามหนังสือแสดงเจตนา มีดังต่อไปนี้

(1) ผู้เก็บรักษาหนังสือแสดงเจตนาของผู้ใดไว้ เมื่อผู้ทำหนังสือแสดงเจตนาเข้ารับการรักษาตัวในสถานบริการสาธารณสุขใด ให้แสดงหนังสือแสดงเจตนาของผู้นั้น หรือข้อมูลหลักฐานที่เกี่ยวข้องต่อเจ้าหน้าที่ซึ่งเป็นผู้ประกอบวิชาชีพด้านสาธารณสุข

01.indd 36-37 11/7/09 11:02:25 AM

ของสถานบริการสาธารณสุขนั้นโดยไม่ชักช้า และให้ผู้ประกอบวิชาชีพด้านสาธารณสุขนำหนังสือแสดงเจตนาของผู้ทำหนังสือแสดงเจตนาหรือสำเนาหนังสือแสดงเจตนาที่รับรองความถูกต้องแล้ว เก็บรักษาไว้เพื่อใช้ประกอบการดำเนินการที่เกี่ยวข้อง

(2) เมื่อผู้ทำหนังสือแสดงเจตนาเข้ารับการรักษาในสถานบริการสาธารณสุขใด และแสดงหนังสือแสดงเจตนาต่อเจ้าหน้าที่ของสถานบริการสาธารณสุขนั้น กรณีที่ผู้ทำหนังสือแสดงเจตนายังมีสติสัมปชัญญะดีพอที่จะสื่อสารกับผู้อื่นได้ตามปกติ ให้ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมผู้รับผิดชอบการรักษาผู้ทำหนังสือแสดงเจตนา อธิบายให้ผู้ป่วยทราบโดยอธิบายภาวะและความเป็นไปของโรคของผู้ทำหนังสือแสดงเจตนาในขณะนั้น พร้อมทั้งขอคำยืนยันการปฏิเสธการรับบริการสาธารณสุขตามหนังสือแสดงเจตนาดังกล่าว รวมทั้งอธิบายถึงวิธีปฏิบัติตามหนังสือแสดงเจตนานั้นให้ผู้ทำหนังสือแสดงเจตนารับทราบก่อนดำเนินการตามหนังสือแสดงเจตนา

ในกรณีที่ผู้ทำหนังสือแสดงเจตนาอยู่ในภาวะที่ไม่สามารถจะรับรู้หรือสื่อสารกับผู้อื่นได้ตามปกติ ให้ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมผู้รับผิดชอบการรักษาผู้ทำหนังสือแสดงเจตนาแจ้งญาติหรือบุคคลใกล้ชิดเช่นเดียวกันกับในวรรคแรก

(3) กรณีที่มีปัญหาการดำเนินการตามหนังสือแสดงเจตนา หรือการตีความหนังสือแสดงเจตนา ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมผู้รับผิดชอบการรักษาผู้ทำหนังสือแสดงเจตนา ควรปรึกษาหารือกับบุคคลใกล้ชิดตามข้อ 2 วรรค 2 หรือญาติผู้ทำหนังสือแสดงเจตนา เพื่อกำหนดแนวทางการดูแลรักษาต่อไป โดยทำการรักษาเพื่อประโยชน์สูงสุดของผู้ทำหนังสือแสดงเจตนาและตรงกับความประสงค์ของผู้ทำหนังสือแสดงเจตนามากที่สุด

(4) ในกรณีที่ผู้ทำหนังสือแสดงเจตนาอยู่ระหว่างการตั้งครรภ์ ให้หนังสือแสดงเจตนามีผลก็ต่อเมื่อผู้นั้นพ้นจากสภาพการตั้งครรภ์

ข้อ 5 ให้สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติดำเนินการออกประกาศว่าด้วยแนวทางปฏิบัติสำหรับสถานบริการสาธารณสุข เพื่อให้ผู้ประกอบวิชาชีพด้านสาธารณสุขและเจ้าหน้าที่ของสถานบริการสาธารณสุขสามารถปฏิบัติงานให้เป็นไปตามกฎกระทรวงนี้

ข้อ 6 กฎกระทรวงฉบับนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้นไป

หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศกฎกระทรวงฉบับนี้ เพื่อให้หนังสือแสดงเจตนาไม่ประสงค์จะรับบริการสาธารณสุขที่เป็นไปเพียงเพื่อยืดการตายในวาระสุดท้ายของชีวิต หรือเพื่อยุติการทรมานจากการเจ็บป่วย ตามมาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ.2550 มีผลในทางปฏิบัติได้ จึงจำเป็นต้องออกกฎกระทรวงนี้

01.indd 38-39 11/7/09 11:02:25 AM

01.indd 40-41

ภาคผนวก ๒

คำอธิบายประกอบ
ร่างกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการดำเนินการตามหนังสือแสดงเจตนา ไม่ประสงค์จะรับบริการสาธารณสุขที่เป็นไปเพียงเพื่อยืดการตายในวาระสุดท้ายของชีวิต หรือเพื่อยุติการทรมานจากการเจ็บป่วย พ.ศ. ....

ข้อ/เรื่อง	เนื้อความ	คำอธิบาย
ชื่อกฎกระทรวง	(ร่าง) กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการดำเนินการตามหนังสือแสดงเจตนาไม่ประสงค์จะรับบริการสาธารณสุขที่เป็นไปเพียงเพื่อยืดการตายในวาระสุดท้ายของชีวิตหรือเพื่อยุติการทรมานจากการเจ็บป่วย พ.ศ....	พ.ร.บ.สุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550 บัญญัติไว้ว่า "มาตรา 12 บุคคลมีสิทธิทำหนังสือแสดงเจตนาไม่ประสงค์ จะรับบริการสาธารณสุขที่เป็นไปเพียงเพื่อยืดการตายในวาระสุดท้ายของชีวิตตน หรือเพื่อยุติการทรมานจากการเจ็บป่วยได้ การดำเนินการตามหนังสือแสดงเจตนาตามวรรคหนึ่งให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

ข้อ/เรื่อง	เนื้อความ	คำอธิบาย
บทอาศัยอำนาจ	อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 12 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550 บัญญัติให้กระทำได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย นายกรัฐมนตรีออกกฎกระทรวงไว้ ดังต่อไปนี้	เมื่อผู้ประกอบวิชาชีพด้านสาธารณสุขได้ปฏิบัติตามเจตนาของบุคคลตามวรรคหนึ่งแล้ว มิให้ถือว่าการกระทำนั้นเป็นความผิดและให้พ้นจากความรับผิดทั้งปวง"
ข้อ 1 บทนิยาม	ในกฎกระทรวงนี้ "หนังสือแสดงเจตนา" หมายความว่า หนังสือแสดงเจตนาล่วงหน้าของบุคคลผู้ทำหนังสือแสดงเจตนาที่ไม่ประสงค์จะรับบริการสาธารณสุขที่เป็นไปเพียงเพื่อยืดการตายในวาระสุดท้ายของชีวิต หรือเพื่อยุติการทรมานจากการเจ็บป่วย โดยให้มีผลเมื่อผู้ทำหนังสืออยู่ในภาวะที่ไม่อาจจะแสดงเจตนาด้วยตนเองได้ โดยวิธีสื่อสารตามปกติ	หนังสือแสดงเจตนาไม่ประสงค์จะรับบริการสาธารณสุขตาม พ.ร.บ.สุขภาพแห่งชาติ ที่เรียกว่า "living will" หรือ "advance directives/ decision" มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ป่วยที่ทำหนังสือแสดงเจตนาสามารถปฏิเสธการรักษาที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อผู้ป่วยที่อยู่ในวาระสุดท้ายซึ่งตามร่างกฎกระทรวงนี้ ยอมรับให้มีการทำหนังสือแสดงเจตนาได้หลายรูปแบบ(เพราะกฎหมายไม่ได้บังคับรูปแบบไว้)คือ 1) ผู้ทำหนังสือแสดงเจตนาหรือผู้ป่วยเขียนหรือพิมพ์หนังสือแสดงเจตนาด้วยตัวเอง 2) การแสดงเจตนาด้วยวาจาต่อแพทย์ พยาบาลที่ให้การรักษา ญาติหรือหรือผู้ใกล้ชิด ในกรณีที่ผู้ป่วยไม่

11/7/09 11:02:27 AM

01.indd 42-43

ข้อ/เรื่อง	เนื้อความ	คำอธิบาย
		สามารถเขียนหนังสือได้หรือเป็นคนพิการ แล้วให้ผู้อื่นช่วยเขียนแทนหรือพิมพ์ข้อความให้ และควรมีชื่อผู้เขียนหรือผู้พิมพ์หนังสือแสดงเจตนาหรือพยานด้วย
	"บริการสาธารณสุขที่เป็นไปเพียงเพื่อยืดการตายในวาระสุดท้ายของชีวิต หรือเพื่อยุติการทรมานจากการเจ็บป่วย" หมายความว่า วิธีการทางการแพทย์หรือวิธีการอื่นใด ที่ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมตัดสินใจนำมาใช้กับผู้ทำหนังสือแสดงเจตนา เพื่อวัตถุ-ประสงค์จะยืดการตายออกไป โดยไม่ทำให้พ้นไปจากความตายหรือพ้นจากการทรมานโดยสิ้นเชิงได้ แต่ผู้ป่วยยังคงได้รับการดูแลรักษาแบบประคับประคอง	บริการสาธารณสุขที่เป็นไปเพียงเพื่อยืดการตายในวาระสุดท้ายของชีวิต ต้องอาศัยเครื่องมือทางการแพทย์ช่วยยืดการตายออกไปเท่านั้น ในกฎหมายหลายประเทศเรียกการรักษาผู้ป่วยระยะสุดท้ายที่มีผลเพียงยืดการตายออกไป (prolong the process of dying) ว่า "extraordinary life-sustaining treatment/ measures" อย่างไรก็ตาม ผู้ป่วยยังคงได้รับ "การดูแลรักษาแบบประคับประคอง" (palliative care) หรือการ ช่วยบรรเทาความทุกข์ทรมานของผู้ป่วย ซึ่งบุคลากรทางการแพทย์ดำเนินการอยู่เป็นปกติ และไม่ขัดต่อเจตนารมณ์ตามมาตรา 12 นอกจากนี้องค์กรวิชาชีพทางด้านสาธารณสุขก็ยังสามารถที่จะออกระเบียบแนวปฏิบัติของบุคคลากรทางการแพทย์

ข้อ/เรื่อง	เนื้อความ	คำอธิบาย
บทอาศัยอำนาจ		ของตน เพื่อทำให้บุคคลากรทางการแพทย์ของตนมีแนวทางในการปฏิบัติที่เป็นมาตรฐานเดียวกันซึ่งมีการปฏิบัติมาแล้ว เช่น ระเบียบของแพทยสภาที่เกี่ยวกับเกณฑ์การวินิจฉัยภาวะสมองตาย
ข้อ 1 บทนิยาม	"วาระสุดท้ายของชีวิต" หมายความว่า ภาวะของผู้ทำหนังสือแสดงเจตนาอันเกิดจากการบาดเจ็บหรือโรค ที่ไม่อาจจะรักษาให้หายได้และจากการพยากรณ์โรคตามมาตรฐานทั่วไปในทางวิชาชีพแสดงว่าภาวะนั้นจะนำไปสู่การตายอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ในระยะเวลาที่ไม่นาน และให้รวมถึงภาวะที่ผู้ป่วยอยู่ในสภาพผักถาวรด้วย	การพิจารณาเรื่อง "วาระสุดท้ายของชีวิต" (terminal condition/terminal illness) ตามร่างกฎกระทรวงนี้ เป็นไปตามหลักวิชาแพทย์ สภาพของผู้ป่วยแต่ละราย และต้องอาศัยความเห็นของแพทย์ผู้ให้การรักษา แพทย์เฉพาะทางผู้ประกอบวิชาชีพด้านสาธารณสุขที่เกี่ยวข้องประกอบกัน คำนิยามในร่างกฎกระทรวงจึงได้กำหนดคำนิยามตามแนวทางของกฎหมายต่างประเทศ [1] ซึ่งมีเนื้อหาคล้ายคลึงกันคือ ผู้ป่วยอยู่ในภาวะที่ไม่สามารถฟื้นคืนดีได้ (no reasonable

[1] กฎหมายต่างประเทศที่ใช้เป็นแนวทางพิจารณาคือ กฎหมายประเทศสหรัฐอเมริกา, กฎหมายออสเตรเลีย และกฎหมายสิงคโปร์

- **Tennessee Right to Natural Death Act 1985 (กฎหมายของสหรัฐอเมริกา)**

  32-11-103. Definitions

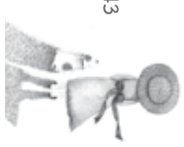

11/7/09 11:02:28 AM

01.indd 44-45

ข้อ/เรื่อง	เนื้อความ	คำอธิบาย
		medical expectation of recovery/ no reasonable prospect of a temporary or permanent recovery)

(9) "Terminal condition" means any disease, illness, injury or condition, including, but not limited to, a coma or persistent vegetative state, sustained by any human being, from which there is no reasonable medical expectation of recovery and which, as a medical probability, will result in the death of such human being, regardless of the use or discontinuance of medical treatment implemented for the purpose of sustaining life, or the life processes;

Natural Death Act 1988 (NORTHERN TERRITORY OF AUSTRALIA) (กฎหมายของออสเตรเลีย)

3. Definitions

"terminal illness" means such an illness, injury or degeneration of mental or physical faculties -

(a) that death would, if extraordinary measures were not undertaken, be imminent; and

(b) from which there is no reasonable prospect of a temporary or permanent recovery, even if extraordinary measures were undertaken.

Advance Medical Directive Act 1996 (Singapore) (กฎหมายของสิงคโปร์)

2. Interpretation

"terminal illness" means an incurable condition caused by injury or disease from which there is no reasonable prospect of a temporary or permanent recovery where -

(a) death would, within reasonable medical judgment, be imminent regardless of the application of extraordinary life-sustaining treatment; and

(b) the application of extraordinary life-sustaining treatment would only serve to postpone the moment of death of the patient.

ข้อ/เรื่อง	เนื้อความ	คำอธิบาย
		และจะต้องเสียชีวิตลงในที่สุด โดยใช้วิธีการพยากรณ์โรค (prognosis) ของแพทย์ที่ให้การดูแลรักษาผู้ป่วย แม้ว่าจะมีการรักษาหรือใช้เครื่องมือทางการแพทย์ก็ตาม กฎหมายต่างประเทศมิได้กำหนดระยะเวลาในเรื่องนี้ไว้แต่อย่างใด เพราะเป็นการยากที่จะระบุระยะเวลาที่แน่นอนได้ในทางปฏิบัติ ในบางกรณีแพทย์จะกำหนดเวลาที่คาดการณ์ว่าผู้ป่วยจะมีชีวิตอยู่ในวาระสุดท้ายในบางโรคเองก็ได้ อนึ่ง แพทยสมาคมโลก (World Medical Association - WMA) ได้ออกประกาศเรื่องการเจ็บป่วยในระยะสุดท้ายของชีวิต โดยระบุถึงหลักการสำคัญที่ควรใช้ในการพิจารณาในเรื่องนี้ แต่มิได้ให้คำนิยามหรือแนวทางการพิจารณาในเรื่องนี้อย่างชัดเจน [2] จึงต้องเทียบเคียงจากคำนิยามในกฎหมายต่าง

[2] คำแปล "คำประกาศของแพทยสมาคมโลกเกี่ยวกับ "การเจ็บป่วยในระยะสุดท้ายของชีวิต" (World Medical Association Declaration on Terminal Illness) แปลโดย ศ.นพ.วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์ และนายไพศาล ลิ้มสถิตย์

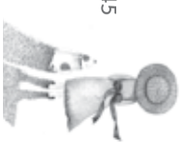

11/7/09 11:02:29 AM

01.indd 46-47

ข้อ/เรื่อง	เนื้อความ	คำอธิบาย
		ประเทศ ซึ่งช่องว่างตรงนี้องค์กรวิชาชีพทางด้านสาธารณสุขก็ยังสามารถที่จะออกระเบียบแนวปฏิบัติของบุคคลากรทางการแพทย์ของตน เพื่อทำให้บุคคลากรทางการแพทย์ของตนมีแนวทางในการปฏิบัติที่เป็นมาตรฐานเดียวกันซึ่งมีการปฏิบัติมาแล้ว เช่น ระเบียบของแพทยสภาที่เกี่ยวกับเกณฑ์การวินิจฉัยภาวะสมองตายโดยที่ความหมายของ "วาระสุดท้ายของชีวิต" หมายความรวมถึง ภาวะที่ผู้ป่วยอยู่ในสภาพผักถาวรด้วย
	"สภาพผักถาวร" หมายความว่า ภาวะของผู้ป่วยที่ได้รับการวินิจฉัยตามมาตรฐานทางวิชาการแพทย์ว่า มีการสูญเสียหน้าที่อย่างถาวรของเปลือกสมองใหญ่ ที่ทำให้ขาด	"สภาพผักถาวร" [3] นี้ประชาชนมักเรียกกันว่า อยู่ในสภาพเจ้าชายนิทราหรือเจ้าหญิงนิทรา คือยังมีชีวิตอยู่ แต่ไม่สามารถรับรู้อะไรได้ สำหรับหลักเกณฑ์ในการวินิจฉัยสภาพผักถาวรก็เป็นไปตามมาตรฐานทางการแพทย์ องค์กร

[3] มาจาก persistant vegetative state ซึ่ง สช.ได้หารือกับทางราชบัณฑิยสถานเรียบร้อยแล้ว ราชบัณฑิยสถานเห็นควรให้ใช้คำนี้

ข้อ/เรื่อง	เนื้อความ	คำอธิบาย
	ความสามารถในการรับรู้และติดต่อสื่อสารอย่างยาวนานและถาวร โดยปราศจากพฤติกรรมการตอบสนองใดๆ ที่แสดงถึงการรับรู้ได้ จะมีก็เพียงปฏิกิริยาสนองตอบอัตโนมัติเท่านั้น	วิชาชีพสาธารณสุขที่เกี่ยวข้องสามารถจะออกระเบียบแนวปฏิบัติของบุคคลากรทางการแพทย์ของตน เพื่อทำให้บุคคลากรทางการแพทย์ของตนมีแนวทางในการปฏิบัติที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน โดยเฉพาะแพทยสภาควรต้องพัฒนาหลักเกณฑ์ในการวินิจฉัยในเรื่องนี้ เช่นเดียวกับในบางประเทศ [4]
	"การทรมานจากการเจ็บป่วย" หมายความว่า ความทุกข์ทรมานทางกาย ทางจิตใจของผู้ทำหนังสือแสดงเจตนา อันเกิดจากการบาดเจ็บหรือโรคที่ไม่อาจรักษาให้บรรเทาอาการต่างๆ ที่จะทำให้ความทุกข์ทรมานดังกล่าวลดน้อยลงพอที่จะทำให้	คำว่า "การทรมานจากการเจ็บป่วย" ตามร่างกฎกระทรวงหมายถึงการทรมานทางกายหรือทางจิตใจของผู้ทำหนังสือแสดงเจตนา ที่ได้รับบาดเจ็บหรือป่วยเป็นโรคที่ไม่อาจรักษาให้หายขาดได้ ในระยะต้นจะยังอาจมีสติสัมปชัญญะดี สื่อสารกับผู้อื่นได้ ต่อมาอาการของผู้ป่วยจะทรุดลงตามลำดับจนเสียชีวิตในที่สุด การพิจารณาว่าเมื่อใดที่ผู้ป่วยได้

[4] เช่น ราชวิทยาลัยแพทย์แห่งกรุงลอนดอน (Royal College of Physicians of London) ที่ได้จัดทำรายงานหลักเกณฑ์การพิจารณาผู้ป่วยที่มีสภาพเป็นผักชื่อ The Vegetative State: Guidance on diagnosis and management (2003)

11/7/09 11:02:30 AM

ข้อ/ชื่อเรื่อง	เนื้อความ	คำอธิบาย
	กฎหมายที่ใช้บังคับในปัจจุบัน	ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๒๙ ลงวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๔๙
	กฎหมายที่ยกเลิก	ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๒๙ ลงวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๔๙
	กฎหมายที่ยกเลิกบางส่วน	ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๒๙ ลงวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๔๙
	กฎหมายที่ยกเลิกบางส่วนและที่ใช้บังคับในปัจจุบัน	ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๒๙ ลงวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๔๙
	กฎหมายที่ยกเลิกบางส่วนและที่ใช้บังคับในปัจจุบันบางส่วน	ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๒๙ ลงวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๔๙
	กฎหมายที่ยกเลิกบางส่วนและที่ใช้บังคับในปัจจุบันบางส่วนและที่ยังไม่มีผลใช้บังคับ	ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๒๙ ลงวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๔๙
	กฎหมายที่ยังไม่มีผลใช้บังคับ	ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๒๙ ลงวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๔๙
	กฎหมายที่ยังไม่มีผลใช้บังคับและที่ใช้บังคับในปัจจุบันบางส่วน	ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๒๙ ลงวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๔๙
	กฎหมายที่ยังไม่มีผลใช้บังคับและที่ยกเลิกบางส่วน	ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๒๙ ลงวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๔๙
	กฎหมายที่ยังไม่มีผลใช้บังคับและที่ยกเลิกบางส่วนและที่ใช้บังคับในปัจจุบันบางส่วน	ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๒๙ ลงวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๔๙
	กฎหมายที่ยังไม่มีผลใช้บังคับและที่ยกเลิกบางส่วนและที่ยังไม่มีผลใช้บังคับ	ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๒๙ ลงวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๔๙
	กฎหมายที่ยังไม่มีผลใช้บังคับและที่ยกเลิกบางส่วนและที่ยังไม่มีผลใช้บังคับบางส่วน	ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๒๙ ลงวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๔๙
	กฎหมายที่ยังไม่มีผลใช้บังคับและที่ยกเลิกบางส่วนและที่ยังไม่มีผลใช้บังคับบางส่วนและที่ใช้บังคับในปัจจุบัน

ข้อ/ชื่อ/รอง	เนื้อความ	คำอธิบาย
	งดเว้นจากการลักทรัพย์ของผู้อื่น (๑)	ลักทรัพย์ หมายความว่า เอาทรัพย์ของผู้อื่นไปโดยทุจริต
	งดเว้นจากการฉ้อโกงผู้อื่น (๒)	ฉ้อโกง หมายความว่า ทำให้ผู้อื่นหลงเชื่อแล้วส่งมอบทรัพย์สินให้
	งดเว้นจากการประพฤติผิดในกาม (๓)	ประพฤติผิดในกาม หมายความว่า ล่วงเกินภรรยาหรือสามีของผู้อื่น
	งดเว้นจากการพูดเท็จ (๔)	พูดเท็จ หมายความว่า พูดไม่ตรงกับความจริง
	งดเว้นจากการดื่มน้ำเมา (๕)	น้ำเมา หมายความว่า น้ำที่ทำให้เมา
	งดเว้นจากการกินอาหารในเวลาวิกาล (๖)	วิกาล หมายความว่า ตั้งแต่เที่ยงวันไปจนถึงอรุณขึ้นวันใหม่
	งดเว้นจากการฟ้อนรำ ขับร้อง ประโคมดนตรี และดูการเล่นอันเป็นข้าศึกแก่กุศล (๗)	ข้าศึกแก่กุศล หมายความว่า เป็นเครื่องขัดขวางการทำความดี
	งดเว้นจากการทัดทรงดอกไม้ ของหอม และเครื่องประเทืองผิว (๘)	เครื่องประเทืองผิว หมายความว่า เครื่องสำอางต่างๆ
	งดเว้นจากการนั่งหรือนอนบนที่นั่งที่นอนอันสูงใหญ่ (๙)	ที่นั่งที่นอนอันสูงใหญ่ หมายความว่า ที่นั่งที่นอนที่ทำด้วยนุ่นหรือสำลี
	งดเว้นจากการรับทองและเงิน (๑๐)	ทองและเงิน หมายความว่า ทองและเงินที่เป็นเงินตรา

ข้อ/ชื่อ/รอง	เนื้อความ	คำอธิบาย
	ศีลข้อ ๑ งดเว้นจากการฆ่าสัตว์	ฆ่าสัตว์ หมายความว่า ทำให้ตาย
	ศีลข้อ ๒ งดเว้นจากการลักทรัพย์	ลักทรัพย์ หมายความว่า เอาทรัพย์ของผู้อื่นไปโดยทุจริต
	ศีลข้อ ๓ งดเว้นจากการประพฤติผิดในกาม	ประพฤติผิดในกาม หมายความว่า ล่วงเกินภรรยาหรือสามีของผู้อื่น
	ศีลข้อ ๔ งดเว้นจากการพูดเท็จ	พูดเท็จ หมายความว่า พูดไม่ตรงกับความจริง
	ศีลข้อ ๕ งดเว้นจากการดื่มน้ำเมา	น้ำเมา หมายความว่า น้ำที่ทำให้เมา
	ศีลข้อ ๖ งดเว้นจากการกินอาหารในเวลาวิกาล	วิกาล หมายความว่า ตั้งแต่เที่ยงวันไปจนถึงอรุณขึ้นวันใหม่
	ศีลข้อ ๗ งดเว้นจากการฟ้อนรำ ขับร้อง ประโคมดนตรี และดูการเล่นอันเป็นข้าศึกแก่กุศล	ข้าศึกแก่กุศล หมายความว่า เป็นเครื่องขัดขวางการทำความดี
	ศีลข้อ ๘ งดเว้นจากการทัดทรงดอกไม้ ของหอม และเครื่องประเทืองผิว	เครื่องประเทืองผิว หมายความว่า เครื่องสำอางต่างๆ
	ศีลข้อ ๙ งดเว้นจากการนั่งหรือนอนบนที่นั่งที่นอนอันสูงใหญ่	ที่นั่งที่นอนอันสูงใหญ่ หมายความว่า ที่นั่งที่นอนที่ทำด้วยนุ่นหรือสำลี
	ศีลข้อ ๑๐ งดเว้นจากการรับทองและเงิน	ทองและเงิน หมายความว่า ทองและเงินที่เป็นเงินตรา

01.indd 50-51 11/7/09 11:02:31 AM

ข้อ/เรื่อง	เนื้อความ	คำอธิบาย
	(ข) งดออกเสียงในการลงมติเรื่องใดๆ ที่ตนมีส่วนได้เสียเป็นการส่วนตัว	งดออกเสียงในการลงมติเรื่องใดๆ ที่ตนมีส่วนได้เสียเป็นการส่วนตัว
	(ค) ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่น	ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่น
	(ง) ไม่เปิดเผยข้อมูลที่ได้มาจากการปฏิบัติหน้าที่ของตนในกรณีที่ข้อมูลนั้นเป็นข้อมูลที่ไม่ควรเปิดเผยต่อสาธารณะ	ไม่เปิดเผยข้อมูลที่ได้มาจากการปฏิบัติหน้าที่ของตนในกรณีที่ข้อมูลนั้นเป็นข้อมูลที่ไม่ควรเปิดเผยต่อสาธารณะ
	(จ) ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนเรียกรับหรือยอมจะรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดจากบุคคลอื่นนอกเหนือจากที่กฎหมายให้ทำได้	ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนเรียกรับหรือยอมจะรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดจากบุคคลอื่นนอกเหนือจากที่กฎหมายให้ทำได้
	(ฉ) ไม่กระทำการอันเป็นการขัดกันระหว่างประโยชน์ส่วนตนกับประโยชน์ส่วนรวม	ไม่กระทำการอันเป็นการขัดกันระหว่างประโยชน์ส่วนตนกับประโยชน์ส่วนรวม
	(ช) ไม่กระทำการหรือละเว้นการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดในตำแหน่งหน้าที่ของตนโดยมิชอบเพื่อประโยชน์แก่ตนเองหรือผู้อื่น	ไม่กระทำการหรือละเว้นการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดในตำแหน่งหน้าที่ของตนโดยมิชอบเพื่อประโยชน์แก่ตนเองหรือผู้อื่น
	(ซ) ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน	ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน
	(ฌ) ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน	ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน
	(ญ) ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน	ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน
	(ฎ) ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน	ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน
	(ฏ) ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน	ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน
	(ฐ) ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน	ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน
	(ฑ) ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน	ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน
	(ฒ) ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน	ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน
	(ณ) ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน	ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน
	(ด) ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน	ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน
	(ต) ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน	ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน
	(ถ) ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน	ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน
	(ท) ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน	ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน
	(ธ) ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน	ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน
	(น) ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน	ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน
	(บ) ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน	ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน
	(ป) ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน	ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน
	(ผ) ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน	ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน
	(ฝ) ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน	ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน
	(พ) ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน	ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน
	(ฟ) ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน	ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน
	(ภ) ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน	ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน
	(ม) ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน	ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน
	(ย) ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน	ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน
	(ร) ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน	ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน
	(ล) ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน	ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน
	(ว) ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน	ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน
	(ศ) ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน	ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน
	(ษ) ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน	ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน
	(ส) ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน	ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน
	(ห) ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน	ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน
	(ฬ) ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน	ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน
	(อ) ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน	ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน
	(ฮ) ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน	ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน

ข้อ/เรื่อง	เนื้อความ	คำอธิบาย
	(ก) ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน	ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน
	(ข) ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน	ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน
	(ค) ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน	ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน
	(ง) ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน	ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน
	(จ) ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน	ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน
	(ฉ) ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน	ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน
	(ช) ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน	ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน
	(ซ) ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน	ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน
	(ฌ) ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน	ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน
	(ญ) ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน	ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน
	(ฎ) ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน	ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน
	(ฏ) ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน	ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน
	(ฐ) ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน	ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน
	(ฑ) ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน	ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน
	(ฒ) ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน	ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน
	(ณ) ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน	ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน
	(ด) ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน	ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน
	(ต) ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน	ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน
	(ถ) ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน	ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน
	(ท) ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน	ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน
	(ธ) ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน	ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน
	(น) ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน	ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน
	(บ) ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน	ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน
	(ป) ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน	ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน
	(ผ) ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน	ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน
	(ฝ) ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน	ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน
	(พ) ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน	ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน
	(ฟ) ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน	ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน
	(ภ) ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน	ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน
	(ม) ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน	ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน
	(ย) ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน	ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน
	(ร) ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน	ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน
	(ล) ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน	ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน
	(ว) ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน	ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน
	(ศ) ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน	ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน
	(ษ) ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน	ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน
	(ส) ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน	ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน
	(ห) ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน	ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื

ข้อ/เรื่อง	เนื้อความ	คำอธิบาย
		ในใต้หงบเยอรีบเบอธีกาในเบอะยะกเบอะยะกเบอธีกาในเบอะยะกเบอธีกาในเบอะยะกเบอ ก่เก
		๗ ๖ ๕ ๔ ๓ ๒ ๑ ๐ ๙ ๘

ข้อ/เรื่อง	เนื้อความ	คำอธิบาย
	(2) ที่ ๆ ระบบนี้ใช้งานอยู่ในปัจจุบัน	ระบบที่ใช้งานอยู่ในปัจจุบัน หมายถึง ระบบที่ใช้งานอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งอาจเป็นระบบที่ใช้งานอยู่ในปัจจุบัน หรือระบบที่ใช้งานอยู่ในปัจจุบัน
	ข้อ ๓ ให้ยกเลิกความในข้อ ๓ ของกฎกระทรวงการจัดการที่ดินของรัฐเพื่อประโยชน์ในการอยู่อาศัย พ.ศ. ๒๕๔๔ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน	ข้อ ๓ ให้ยกเลิกความในข้อ ๓ ของกฎกระทรวงการจัดการที่ดินของรัฐเพื่อประโยชน์ในการอยู่อาศัย พ.ศ. ๒๕๔๔ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน
	ข้อ ๓ ในกรณีที่ที่ดินของรัฐที่จะจัดให้แก่ผู้ขอตามกฎกระทรวงนี้ มีผู้ครอบครองหรือทำประโยชน์อยู่ก่อนแล้ว ให้ดำเนินการตามหลักเกณฑ์และวิธีการดังต่อไปนี้	ข้อ ๓ ในกรณีที่ที่ดินของรัฐที่จะจัดให้แก่ผู้ขอตามกฎกระทรวงนี้ มีผู้ครอบครองหรือทำประโยชน์อยู่ก่อนแล้ว ให้ดำเนินการตามหลักเกณฑ์และวิธีการดังต่อไปนี้
	(๑) ที่ดินที่ผู้ครอบครองหรือทำประโยชน์อยู่ก่อนวันที่กฎกระทรวงนี้ใช้บังคับ ให้จัดให้แก่ผู้ครอบครองหรือทำประโยชน์อยู่ก่อนวันที่กฎกระทรวงนี้ใช้บังคับ	(๑) ที่ดินที่ผู้ครอบครองหรือทำประโยชน์อยู่ก่อนวันที่กฎกระทรวงนี้ใช้บังคับ ให้จัดให้แก่ผู้ครอบครองหรือทำประโยชน์อยู่ก่อนวันที่กฎกระทรวงนี้ใช้บังคับ
	(๒) ที่ดินที่ผู้ครอบครองหรือทำประโยชน์อยู่ก่อนวันที่กฎกระทรวงนี้ใช้บังคับ ให้จัดให้แก่ผู้ครอบครองหรือทำประโยชน์อยู่ก่อนวันที่กฎกระทรวงนี้ใช้บังคับ	(๒) ที่ดินที่ผู้ครอบครองหรือทำประโยชน์อยู่ก่อนวันที่กฎกระทรวงนี้ใช้บังคับ ให้จัดให้แก่ผู้ครอบครองหรือทำประโยชน์อยู่ก่อนวันที่กฎกระทรวงนี้ใช้บังคับ
	(๓) ที่ดินที่ผู้ครอบครองหรือทำประโยชน์อยู่ก่อนวันที่กฎกระทรวงนี้ใช้บังคับ ให้จัดให้แก่ผู้ครอบครองหรือทำประโยชน์อยู่ก่อนวันที่กฎกระทรวงนี้ใช้บังคับ	(๓) ที่ดินที่ผู้ครอบครองหรือทำประโยชน์อยู่ก่อนวันที่กฎกระทรวงนี้ใช้บังคับ ให้จัดให้แก่ผู้ครอบครองหรือทำประโยชน์อยู่ก่อนวันที่กฎกระทรวงนี้ใช้บังคับ
	ข้อ ๔ ให้ยกเลิกความในข้อ ๔ ของกฎกระทรวงการจัดการที่ดินของรัฐเพื่อประโยชน์ในการอยู่อาศัย พ.ศ. ๒๕๔๔ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน	ข้อ ๔ ให้ยกเลิกความในข้อ ๔ ของกฎกระทรวงการจัดการที่ดินของรัฐเพื่อประโยชน์ในการอยู่อาศัย พ.ศ. ๒๕๔๔ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน
	ข้อ ๔ ที่ดินที่จะจัดให้แก่ผู้ขอตามกฎกระทรวงนี้ ต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้	ข้อ ๔ ที่ดินที่จะจัดให้แก่ผู้ขอตามกฎกระทรวงนี้ ต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้
	(๑) เป็นที่ดินที่ไม่มีผู้ใดครอบครองหรือทำประโยชน์อยู่ก่อน	(๑) เป็นที่ดินที่ไม่มีผู้ใดครอบครองหรือทำประโยชน์อยู่ก่อน
	(๒) เป็นที่ดินที่ผู้ครอบครองหรือทำประโยชน์อยู่ก่อนวันที่กฎกระทรวงนี้ใช้บังคับ	(๒) เป็นที่ดินที่ผู้ครอบครองหรือทำประโยชน์อยู่ก่อนวันที่กฎกระทรวงนี้ใช้บังคับ
	(๓) เป็นที่ดินที่ผู้ครอบครองหรือทำประโยชน์อยู่ก่อนวันที่กฎกระทรวงนี้ใช้บังคับ	(๓) เป็นที่ดินที่ผู้ครอบครองหรือทำประโยชน์อยู่ก่อนวันที่กฎกระทรวงนี้ใช้บังคับ
	ข้อ ๕ ให้ยกเลิกความในข้อ ๕ ของกฎกระทรวงการจัดการที่ดินของรัฐเพื่อประโยชน์ในการอยู่อาศัย พ.ศ. ๒๕๔๔ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน	ข้อ ๕ ให้ยกเลิกความในข้อ ๕ ของกฎกระทรวงการจัดการที่ดินของรัฐเพื่อประโยชน์ในการอยู่อาศัย พ.ศ. ๒๕๔๔ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน
	ข้อ ๕ ที่ดินที่จะจัดให้แก่ผู้ขอตามกฎกระทรวงนี้ ต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้	ข้อ ๕ ที่ดินที่จะจัดให้แก่ผู้ขอตามกฎกระทรวงนี้ ต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้
	(๑) เป็นที่ดินที่ไม่มีผู้ใดครอบครองหรือทำประโยชน์อยู่ก่อน	(๑) เป็นที่ดินที่ไม่มีผู้ใดครอบครองหรือทำประโยชน์อยู่ก่อน
	(๒) เป็นที่ดินที่ผู้ครอบครองหรือทำประโยชน์อยู่ก่อนวันที่กฎกระทรวงนี้ใช้บังคับ	(๒) เป็นที่ดินที่ผู้ครอบครองหรือทำประโยชน์อยู่ก่อนวันที่กฎกระทรวงนี้ใช้บังคับ
	(๓) เป็นที่ดินที่ผู้ครอบครองหรือทำประโยชน์อยู่ก่อนวันที่กฎกระทรวงนี้ใช้บังคับ	(๓) เป็นที่ดินที่ผู้ครอบครองหรือทำประโยชน์อยู่ก่อนวันที่กฎกระทรวงนี้ใช้บังคับ

ข้อ/เรื่อง	เนื้อความ	คำอธิบาย
	ข้อ ๖ ให้ยกเลิกความในข้อ ๖ ของกฎกระทรวงการจัดการที่ดินของรัฐเพื่อประโยชน์ในการอยู่อาศัย พ.ศ. ๒๕๔๔ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน	ข้อ ๖ ให้ยกเลิกความในข้อ ๖ ของกฎกระทรวงการจัดการที่ดินของรัฐเพื่อประโยชน์ในการอยู่อาศัย พ.ศ. ๒๕๔๔ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน
	ข้อ ๖ ที่ดินที่จะจัดให้แก่ผู้ขอตามกฎกระทรวงนี้ ต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้	ข้อ ๖ ที่ดินที่จะจัดให้แก่ผู้ขอตามกฎกระทรวงนี้ ต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้
	(๑) เป็นที่ดินที่ไม่มีผู้ใดครอบครองหรือทำประโยชน์อยู่ก่อน	(๑) เป็นที่ดินที่ไม่มีผู้ใดครอบครองหรือทำประโยชน์อยู่ก่อน
	(๒) เป็นที่ดินที่ผู้ครอบครองหรือทำประโยชน์อยู่ก่อนวันที่กฎกระทรวงนี้ใช้บังคับ	(๒) เป็นที่ดินที่ผู้ครอบครองหรือทำประโยชน์อยู่ก่อนวันที่กฎกระทรวงนี้ใช้บังคับ
	(๓) เป็นที่ดินที่ผู้ครอบครองหรือทำประโยชน์อยู่ก่อนวันที่กฎกระทรวงนี้ใช้บังคับ	(๓) เป็นที่ดินที่ผู้ครอบครองหรือทำประโยชน์อยู่ก่อนวันที่กฎกระทรวงนี้ใช้บังคับ
	ข้อ ๗ ให้ยกเลิกความในข้อ ๗ ของกฎกระทรวงการจัดการที่ดินของรัฐเพื่อประโยชน์ในการอยู่อาศัย พ.ศ. ๒๕๔๔ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน	ข้อ ๗ ให้ยกเลิกความในข้อ ๗ ของกฎกระทรวงการจัดการที่ดินของรัฐเพื่อประโยชน์ในการอยู่อาศัย พ.ศ. ๒๕๔๔ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน
	ข้อ ๗ ที่ดินที่จะจัดให้แก่ผู้ขอตามกฎกระทรวงนี้ ต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้	ข้อ ๗ ที่ดินที่จะจัดให้แก่ผู้ขอตามกฎกระทรวงนี้ ต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้
	(๑) เป็นที่ดินที่ไม่มีผู้ใดครอบครองหรือทำประโยชน์อยู่ก่อน	(๑) เป็นที่ดินที่ไม่มีผู้ใดครอบครองหรือทำประโยชน์อยู่ก่อน
	(๒) เป็นที่ดินที่ผู้ครอบครองหรือทำประโยชน์อยู่ก่อนวันที่กฎกระทรวงนี้ใช้บังคับ	(๒) เป็นที่ดินที่ผู้ครอบครองหรือทำประโยชน์อยู่ก่อนวันที่กฎกระทรวงนี้ใช้บังคับ
	(๓) เป็นที่ดินที่ผู้ครอบครองหรือทำประโยชน์อยู่ก่อนวันที่กฎกระทรวงนี้ใช้บังคับ	(๓) เป็นที่ดินที่ผู้ครอบครองหรือทำประโยชน์อยู่ก่อนวันที่กฎกระทรวงนี้ใช้บังคับ

01.indd 56-57 11/7/09 11:02:34 AM

ข้อ/เรื่อง	เนื้อความ	คำอธิบาย
(๔)	ในกรณีที่มีการตรวจพบเชื้อโรคหรือสิ่งปนเปื้อนที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพของผู้บริโภคในระหว่างการผลิต ให้ผู้ผลิตดำเนินการเรียกคืนผลิตภัณฑ์ที่ได้ผลิตขึ้นจากวัตถุดิบที่มีการปนเปื้อนนั้นทั้งหมดจากท้องตลาดโดยเร็ว	เมื่อแพทย์ตรวจพบว่าผู้ป่วยติดเชื้อโรคหรือสิ่งปนเปื้อนที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพของผู้บริโภค ให้ผู้ผลิตดำเนินการเรียกคืนผลิตภัณฑ์ที่ได้ผลิตขึ้นจากวัตถุดิบที่มีการปนเปื้อนนั้นทั้งหมดจากท้องตลาดโดยเร็ว
๕ ข้อ การเรียกคืนผลิตภัณฑ์	ให้ผู้ผลิตจัดทำบันทึกการเรียกคืนผลิตภัณฑ์ตามวรรคหนึ่งไว้ ณ สถานที่ผลิตเพื่อให้เจ้าพนักงานสามารถตรวจสอบได้	ในกรณีที่มีการเรียกคืนผลิตภัณฑ์ตามข้อ ๔ ให้ผู้ผลิตจัดทำบันทึกการเรียกคืนผลิตภัณฑ์ไว้ที่สถานที่ผลิต เพื่อให้เจ้าพนักงานสามารถตรวจสอบได้
๖ ข้อ การเก็บตัวอย่างเพื่อการตรวจวิเคราะห์	ในการเก็บตัวอย่างเพื่อการตรวจวิเคราะห์ ให้ผู้ผลิตเก็บตัวอย่างจากผลิตภัณฑ์ที่ผลิตขึ้นในแต่ละวันเป็นจำนวนอย่างน้อยสองเท่าของจำนวนที่ต้องใช้ในการตรวจวิเคราะห์	ในการเก็บตัวอย่างเพื่อการตรวจวิเคราะห์ ให้ผู้ผลิตเก็บตัวอย่างจากผลิตภัณฑ์ที่ผลิตขึ้นในแต่ละวันเป็นจำนวนอย่างน้อยสองเท่าของจำนวนที่ต้องใช้ในการตรวจวิเคราะห์
๗ ข้อ การเก็บรักษาตัวอย่างเพื่อการตรวจวิเคราะห์	ให้ผู้ผลิตเก็บรักษาตัวอย่างเพื่อการตรวจวิเคราะห์ตามข้อ ๖ ไว้ในสถานที่ที่เหมาะสมและปลอดภัยจากการปนเปื้อนหรือการเสื่อมสภาพ ตลอดระยะเวลาที่ผลิตภัณฑ์นั้นยังมีอายุการใช้งานหรือการบริโภค	ให้ผู้ผลิตเก็บรักษาตัวอย่างเพื่อการตรวจวิเคราะห์ตามข้อ ๖ ไว้ในสถานที่ที่เหมาะสมและปลอดภัยจากการปนเปื้อนหรือการเสื่อมสภาพ ตลอดระยะเวลาที่ผลิตภัณฑ์นั้นยังมีอายุการใช้งานหรือการบริโภค
๘ ข้อ การเก็บรักษาตัวอย่างเพื่อการตรวจวิเคราะห์	ในกรณีที่ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตขึ้นมีอายุการใช้งานหรือการบริโภคไม่เกินสามสิบวัน ให้ผู้ผลิตเก็บรักษาตัวอย่างเพื่อการตรวจวิเคราะห์ตามข้อ ๖ ไว้ในสถานที่ที่เหมาะสมและปลอดภัยจากการปนเปื้อนหรือการเสื่อมสภาพ ตลอดระยะเวลาที่ผลิตภัณฑ์นั้นยังมีอายุการใช้งานหรือการบริโภค และอีกสามสิบวันนับแต่วันที่ผลิตภัณฑ์นั้นหมดอายุการใช้งานหรือการบริโภค	ในกรณีที่ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตขึ้นมีอายุการใช้งานหรือการบริโภคไม่เกินสามสิบวัน ให้ผู้ผลิตเก็บรักษาตัวอย่างเพื่อการตรวจวิเคราะห์ตามข้อ ๖ ไว้ในสถานที่ที่เหมาะสมและปลอดภัยจากการปนเปื้อนหรือการเสื่อมสภาพ ตลอดระยะเวลาที่ผลิตภัณฑ์นั้นยังมีอายุการใช้งานหรือการบริโภค และอีกสามสิบวันนับแต่วันที่ผลิตภัณฑ์นั้นหมดอายุการใช้งานหรือการบริโภค

ข้อ/ฉบับ	เนื้อความ	คำอธิบาย
๙ ข้อ ผู้ใช้	ในกรณีที่ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตขึ้นมีอายุการใช้งานหรือการบริโภคไม่เกินสามสิบวัน ให้ผู้ผลิตเก็บรักษาตัวอย่างเพื่อการตรวจวิเคราะห์ตามข้อ ๖ ไว้ในสถานที่ที่เหมาะสมและปลอดภัยจากการปนเปื้อนหรือการเสื่อมสภาพ ตลอดระยะเวลาที่ผลิตภัณฑ์นั้นยังมีอายุการใช้งานหรือการบริโภค	ในกรณีที่ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตขึ้นมีอายุการใช้งานหรือการบริโภคไม่เกินสามสิบวัน ให้ผู้ผลิตเก็บรักษาตัวอย่างเพื่อการตรวจวิเคราะห์ตามข้อ ๖ ไว้ในสถานที่ที่เหมาะสมและปลอดภัยจากการปนเปื้อนหรือการเสื่อมสภาพ ตลอดระยะเวลาที่ผลิตภัณฑ์นั้นยังมีอายุการใช้งานหรือการบริโภค
๑๐ ข้อ ผู้ใช้	ในกรณีที่ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตขึ้นมีอายุการใช้งานหรือการบริโภคเกินสามสิบวัน ให้ผู้ผลิตเก็บรักษาตัวอย่างเพื่อการตรวจวิเคราะห์ตามข้อ ๖ ไว้ในสถานที่ที่เหมาะสมและปลอดภัยจากการปนเปื้อนหรือการเสื่อมสภาพ ตลอดระยะเวลาที่ผลิตภัณฑ์นั้นยังมีอายุการใช้งานหรือการบริโภค และอีกสามสิบวันนับแต่วันที่ผลิตภัณฑ์นั้นหมดอายุการใช้งานหรือการบริโภค	ในกรณีที่ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตขึ้นมีอายุการใช้งานหรือการบริโภคเกินสามสิบวัน ให้ผู้ผลิตเก็บรักษาตัวอย่างเพื่อการตรวจวิเคราะห์ตามข้อ ๖ ไว้ในสถานที่ที่เหมาะสมและปลอดภัยจากการปนเปื้อนหรือการเสื่อมสภาพ ตลอดระยะเวลาที่ผลิตภัณฑ์นั้นยังมีอายุการใช้งานหรือการบริโภค และอีกสามสิบวันนับแต่วันที่ผลิตภัณฑ์นั้นหมดอายุการใช้งานหรือการบริโภค
ข้อ ๑๑ การแจ้งข้อมูลการผลิต	ให้ผู้ผลิตแจ้งข้อมูลการผลิตตามแบบที่อธิบดีกำหนดต่อเจ้าพนักงานภายในวันที่ ๑๕ ของเดือนถัดไป	ให้ผู้ผลิตแจ้งข้อมูลการผลิตตามแบบที่อธิบดีกำหนดต่อเจ้าพนักงานภายในวันที่ ๑๕ ของเดือนถัดไป
ข้อ ๑๒ การแจ้งข้อมูลการนำเข้าหรือส่งออก	ให้ผู้นำเข้าหรือผู้ส่งออกแจ้งข้อมูลการนำเข้าหรือส่งออกตามแบบที่อธิบดีกำหนดต่อเจ้าพนักงานภายในวันที่ ๑๕ ของเดือนถัดไป	ให้ผู้นำเข้าหรือผู้ส่งออกแจ้งข้อมูลการนำเข้าหรือส่งออกตามแบบที่อธิบดีกำหนดต่อเจ้าพนักงานภายในวันที่ ๑๕ ของเดือนถัดไป
ข้อ ๑๓ การแจ้งข้อมูลการนำเข้าหรือส่งออกเพื่อการตรวจวิเคราะห์	ในกรณีที่ผู้นำเข้าหรือผู้ส่งออกนำเข้าหรือส่งออกผลิตภัณฑ์เพื่อการตรวจวิเคราะห์ ให้ผู้นำเข้าหรือผู้ส่งออกแจ้งข้อมูลการนำเข้าหรือส่งออกตามแบบที่อธิบดีกำหนดต่อเจ้าพนักงานภายในวันที่ ๑๕ ของเดือนถัดไป	ในกรณีที่ผู้นำเข้าหรือผู้ส่งออกนำเข้าหรือส่งออกผลิตภัณฑ์เพื่อการตรวจวิเคราะห์ ให้ผู้นำเข้าหรือผู้ส่งออกแจ้งข้อมูลการนำเข้าหรือส่งออกตามแบบที่อธิบดีกำหนดต่อเจ้าพนักงานภายในวันที่ ๑๕ ของเดือนถัดไป

01.indd 58-59 11/7/09 11:02:35 AM

ภาคผนวก 3

ตัวอย่างแบบฟอร์ม
หนังสือแสดงเจตนาไม่ประสงค์จะรับบริการสาธารณสุขฯ
ตามมาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ.2550

เขียนที่ .....

วันที่ .....

ข้าพเจ้า (ชื่อ-นามสกุล) .....อายุ.....ปี

บัตรประจำตัวประชาชน หมายเลข.....

ที่อยู่ที่ติดต่อได้ .....

.....

หมายเลขโทรศัพท์ .....

หมายเลขโทรศัพท์ที่ทำงาน .....

อีเมล์ (ถ้ามี).....

1. ขณะทำหนังสือฉบับนี้ ข้าพเจ้ามีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์ และมีความประสงค์ที่ใช้สิทธิตามมาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ.2550
2. เมื่อข้าพเจ้าอยู่ในวาระสุดท้ายของชีวิต หรือเมื่อข้าพเจ้าได้รับทุกข์ทรมานจากการเจ็บป่วยจากโรคที่ไม่อาจรักษาได้ ข้าพเจ้าขอปฏิเสธการรับบริการสาธารณสุขที่เป็นไปเพียงเพื่อยืดการตายในวาระสุดท้ายของชีวิต หรือเพื่อยุติการทรมานจากการเจ็บป่วย โดยได้ลงชื่อกำกับบริการสาธารณสุขที่ข้าพเจ้าขอปฏิเสธไว้ ดังต่อไปนี้

บริการสาธารณสุขที่ข้าพเจ้าขอปฏิเสธ	ลงชื่อกำกับ
การฟื้นชีพเมื่อหัวใจหยุด	
การเจาะคอ	
การใช้เครื่องช่วยหายใจ	
การให้สารอาหารและน้ำทางสายยาง	
อื่นๆ ระบุ.....	

3. แม้ว่าข้าพเจ้าจะปฏิเสธการรับบริการสาธารณสุขตาม ข้อ 2. แต่ข้าพเจ้ายินดีที่จะได้รับการดูแลรักษาแบบประคับประคอง
4. ข้าพเจ้าขอความกรุณาผู้ประกอบวิชาชีพด้านสาธารณสุขอำนวยความสะดวกตามความประสงค์ของข้าพเจ้า ตามความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ ดังต่อไปนี้

☐ ความประสงค์ที่จะเสียชีวิตที่บ้าน

☐ การเยียวยาทางจิตใจอื่นๆ ระบุ.....

.....

01.indd 60-61 11/7/09 11:02:36 AM

5. หากมีกรณีความไม่ชัดเจนในหนังสือแสดงเจตนาฯ นี้ เกิดขึ้นในช่วงที่ข้าพเจ้าไม่มีสติสัมปชัญญะหรือไม่อาจสื่อสารกับผู้อื่นได้ตามปกติ ขอให้บุคคลใกล้ชิดหรือญาติของข้าพเจ้า คือ (ชื่อ นามสกุล).....เป็นผู้ทำหน้าที่อธิบายเจตนาของข้าพเจ้า

ข้าพเจ้าได้ทำหนังสือแสดงเจตนาต่อหน้าพยาน และลงนามไว้ท้ายหนังสือนี้แล้ว

ลงชื่อ.....

ชื่อ-สกุล.....

ผู้แสดงเจตนา

ลงชื่อ.....

ชื่อ-สกุล.....

บุคคลใกล้ชิดหรือญาติ

ลงชื่อ.....

ชื่อ-สกุล.....

พยาน

ลงชื่อ.....

ชื่อ-สกุล.....

พยาน

บุคคลใกล้ชิดหรือญาติ

ชื่อ-นามสกุล .....มีความสัมพันธ์เป็น .....

บัตรประจำตัวประชาชน หมายเลข.....

ที่อยู่ที่ติดต่อได้ .....

.....

หมายเลขโทรศัพท์ .....

หมายเลขโทรศัพท์ที่ทำงาน .....

พยาน

ชื่อ-นามสกุล .....มีความสัมพันธ์เป็น .....

บัตรประจำตัวประชาชน หมายเลข.....

ที่อยู่ที่ติดต่อได้ .....

.....

หมายเลขโทรศัพท์ .....

หมายเลขโทรศัพท์ที่ทำงาน .....

01.indd 62-63 11/7/09 11:02:37 AM

พยาน

ชื่อ-นามสกุล .....มีความสัมพันธ์เป็น .....

บัตรประจำตัวประชาชน หมายเลข.....

ที่อยู่ที่ติดต่อได้ .....

.....

หมายเลขโทรศัพท์ .....

หมายเลขโทรศัพท์ที่ทำงาน .....

หมายเหตุ หนังสือแสดงเจตนาฯ นี้เป็นเพียงตัวอย่างเพื่อความสะดวกแก่ผู้ประสงค์จะทำหนังสือแสดงเจตนาไม่ประสงค์จะรับบริการสาธารณสุขฯ ตามมาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ.2550 ทั้งนี้ผู้แสดงเจตนาฯ สามารถนำไปปรับปรุงให้ตรงกับเจตนาของตนได้

ภาคผนวก ๔

ไขข้อข้องใจ เรื่อง "การตายดี" ตามมาตรา ๑๒

หนังสือแสดงเจตนาตามมาตรา 12 พ.ร.บ.สุขภาพแห่งชาติคืออะไร

คือ หนังสือที่เขียนขึ้นเพื่อบอกเจตนาของตนให้คนอื่นทราบว่าตนต้องการตายอย่างสงบ โดยขอปฏิเสธบริการสาธารณสุขที่ไม่มีประโยชน์เพื่อยืดการตายออกไป หรือขัดขวางการตายอย่างสงบตามธรรมชาติ

ในสมัยก่อนมีคำว่า "สั่งเสีย" คือ คนใกล้ตายได้บอกลา ปลดเปลื้องสิ่งค้างคาใจ บอกความห่วงใย ขณะที่ลูกหลานก็แสดงความรักเคารพและบอกลาในช่วงนาทีสุดท้าย เปรียบดั่งใบไม้ที่เปลี่ยนสีเป็นเหลืองแล้วร่วงหล่นจากต้น ผู้ป่วยก็ได้เตรียมตัวเตรียมใจ ลูกหลานคนใกล้ชิดก็ได้เตรียมใจ สังคมก็รับรู้มาเยี่ยมมาถามมาปลอบ จนความตายนั้นมาถึงแล้วจากไปอย่างสงบ

ในปัจจุบันการตายของคนๆ หนึ่ง ผู้ป่วยอาจไม่มีโอกาสสั่งเสียและยังมีผู้ที่เข้ามาเกี่ยวข้อง

มากมายทั้งแพทย์ พยาบาลซึ่งมีจรรยาบรรณ มีหน้าที่ มีความรับผิดชอบที่ต้องช่วยสุดความสามารถ ด้วยเครื่องมือ ด้วยยาสารพัด ลูกหลานก็ไม่ได้อยู่ร่วมกับผู้ป่วยอย่างใกล้ชิดเช่นในอดีต ความคิดก็ต่าง

01.indd 64-65 11/7/09 11:02:38 AM

กันไป ญาติบางคนต้องการให้ผู้ป่วยได้ตายอย่างสงบ บางคนต้องการให้ช่วยผู้ป่วยเต็มที่ ค่าใช้จ่ายไม่อั้น ญาติเข้าใจสิ่งนี้เป็นการแสดงความกตัญญูทั้งๆ ที่บางครั้งขัดต่อความประสงค์ของผู้ป่วย หรือทำให้เกิดความทุกข์ทรมานทางกายและจิตใจ การตัดสินใจว่าจะจัดการอย่างไรกับนาทีสุดท้ายของผู้ป่วยจึงเป็นเรื่องที่ต้องทำความเข้าใจเจตนาของผู้ป่วย ทำความเข้าใจกับญาติ และต้องชัดเจนพอที่แพทย์ พยาบาลจะดูแลให้ได้ตายอย่างสงบตามเจตนา

หนังสือแสดงเจตนาไม่ประสงค์จะรับบริการสาธารณสุขที่เป็นไปเพียงเพื่อยืดการตายในวาระสุดท้ายของชีวิต ตาม พ.ร.บ.สุขภาพแห่งชาติ พ.ศ.2550 มาตรา 12 จึงเป็นการเตรียมความพร้อมที่จะเผชิญกับความเจ็บป่วยหรือความตายที่จะมาถึงในอนาคต โดยทำเป็นหนังสือล่วงหน้าในขณะที่สติสัมปชัญญะดี ตัดสินใจได้ว่าตนต้องการจากไปโดยไม่ต้องปั๊มหัวใจ ไม่เจาะคอ (หรืออื่นๆ ที่รวมเรียกว่าบริการสาธารณสุขที่เป็นไปเพียงเพื่อยืดการตาย) เป็นการเคารพสิทธิของผู้ป่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับชีวิตของเขาเอง อันเป็นสิทธิมนุษยชนพื้นฐานที่นานาอารยประเทศยอมรับ

การทำหนังสือแสดงเจตนาจะเกิดประโยชน์ใดบ้างแก่ผู้ป่วยและญาติ

ประโยชน์จากการทำหนังสือแสดงเจตนา คือ ดูแลอย่างเข้าใจ ตายอย่างมีเกียรติ ไม่ก่อปัญหาแก่คนที่อยู่ข้างหลัง

- ผู้ทำหนังสือได้บอกเจตนาว่าในวาระสุดท้ายของตนต้องการตายอย่างสงบ ให้ญาติและผู้เกี่ยวข้องรับทราบ และยังอาจลดความขัดแย้งในหมู่ญาติ
- เลี่ยงความทรมานจากการรักษาที่ไม่มีประโยชน์ เพราะได้ปฏิเสธบริการบางอย่างที่ตนไม่ต้องการ เช่น การปั๊มหัวใจ การเจาะคอ
- ผู้จะตายอาจได้บอกลา เพราะถ้าถูกเจาะคอหรือใส่เครื่องช่วยหายใจผู้ป่วยจะพูดไม่ได้
- ไม่ทิ้งภาระค่ารักษาให้แก่ลูกหลาน เคยมีกรณีค่ารักษาพยาบาลเพียงเพื่อยืดตายอาจสูงหลักแสนหรือล้านบาท

คำว่า “พินัยกรรมชีวิต” เหมือนการทำ “หนังสือแสดงเจตนา” หรือไม่

“พินัยกรรมชีวิต” เป็นคำซึ่งสังคมไทยรู้จักมากว่า 30 ปี แปลมาจากภาษาอังกฤษคำว่า “Living will” ซึ่งเป็นเรื่องเดียวกับหนังสือแสดงเจตนา แต่ผู้คิดคำๆ นี้ยังขาดความเข้าใจที่แท้จริงของถ้อยคำ หรืออาจไม่มีพื้นความรู้ทางกฎหมาย เดิมนั้นกฎหมายไม่ได้ระบุเรื่องการปฏิเสธการรักษาในช่วงที่ตนจะตายได้ แต่พ.ร.บ.สุขภาพแห่งชาติ พ.ศ.2550 มาตรา 12 ระบุสิทธิไว้ชัดเจน คือ ให้โอกาสผู้ป่วยได้จากไปโดยไม่ปั๊มหัวใจ ไม่เจาะคอ ฯลฯ ในช่วงสุดท้ายแห่งชีวิตตน และการปฏิเสธการปั๊มหัวใจ หรือเจาะคอจะมีผลช่วงจะตายแน่นอนในเวลาอีกไม่นาน

คำว่าพินัยกรรมชีวิตจึงเป็นคำเรียกที่ไม่ถูกต้องนัก อาจทำให้เกิดสับสนกับพินัยกรรมโดยทั่วไปซึ่งจะมีผลตอนผู้ทำตายแล้ว แต่หนังสือแสดงเจตนามีผลช่วงจะตาย หนังสือแสดงเจตนาจึงไม่เกี่ยวกับมรดกทรัพย์สินใดๆ จึงไม่ควรผูกโยงเจตนาบริสุทธิ์ของผู้ป่วยที่จะขอตายอย่างสงบกับทรัพย์สินมรดก

01.indd 66-67 11/7/09 11:02:39 AM

ผู้ป่วยขอตายอย่างสงบต่างจากการฆ่าตัวตายหรือช่วยผู้ป่วยฆ่าตัวตายอย่างไร?

ต่างกันชัดเจน คือ การขอตายอย่างสงบเป็นเจตนาจะไม่ยืดการตายและไม่เร่งการตาย หรือปล่อยให้การตายเหมือนใบไม้เหลืองที่ค่อยๆ ร่วงหล่น โดยแพทย์และพยาบาลช่วยดูแลไม่ให้ทุกข์ทรมาน ไม่ต้องปั๊มหัวใจ ไม่เจาะคอ หรืออื่นๆ แต่ให้ผู้ป่วยได้ตายท่ามกลางญาติมิตรลูกหลานได้ร่ำลา ภาษากฎหมายใช้คำว่า "ปฏิเสธบริการสาธารณสุขที่เป็นไปเพียงเพื่อยืดการตายในวาระสุดท้ายของชีวิต"

แต่การฆ่าตัวตาย หรือช่วยเหลือให้ผู้อื่นฆ่าตัวตาย หรือ "การุณยฆาต" นั้นเร่งการตายโดยกระทำหรืองดเว้นกระทำอันมีเจตนาให้ผู้ป่วยถึงแก่ความตายก่อนจะถึงวาระสุดท้ายตามธรรมชาติ เป็นเรื่องที่ขัดต่อศีลธรรมและจริยธรรมของแพทย์

ผู้ที่ทำหนังสือแสดงเจตนาฯ จะถูกทอดทิ้ง ปล่อยให้ตายอย่างทุกข์ทรมานหรือไม่

โปรดสบายใจได้ว่าผู้ป่วยทุกรายไม่ถูกทอดทิ้งให้ทุกข์ทรมานแน่นอน ไม่ว่าจะทำหนังสือแสดงเจตนาหรือไม่ก็ตาม ผู้ป่วยทุกรายยังคงได้รับการดูแลรักษาแบบประคับประคอง บรรเทาความทุกข์ทรมาน รวมถึงการเยียวยาจิตใจผู้ป่วยและญาติ มิได้ถูกทอดทิ้งจากผู้ดูแลรักษาแต่อย่างใด

การดูแลรักษาแบบประคับประคองคืออะไร

การดูแลรักษาแบบประคับประคอง คือ การช่วยให้ผู้ป่วยสบายขึ้น ทรมานน้อยลง แม้โรคนั้นจะรักษาไม่หาย แต่ทรุดลงตามลำดับ ซึ่งแพทย์

พยาบาล ญาติมิตร ศาสนา วัฒนธรรม สามารถช่วยบรรเทาอาการปวด ความทุกข์ ความ วิตกกังวลลงได้

ในปัจจุบัน แพทย์ พยาบาลดูแลผู้ป่วยที่โรคลุกลามไปมากจนไม่อาจรักษาได้ แต่ด้วยสัมพันธภาพที่ดีระหว่างแพทย์ พยาบาลกับผู้ป่วยและญาติทำให้เข้าใจ "คน" อันหมายถึงเข้าใจทุกข์และความกังวลของผู้ป่วยและครอบครัว แล้วยังเปิดโอกาสให้นำศาสนา วัฒนธรรม ความเชื่อมาช่วยเยียวยาจิตใจผู้ป่วยได้

การดูแลรักษาแบบประคับประคองจึงอาจเริ่มตั้งแต่ช่วงที่โรคยังไม่ลุกลามไปมาก แล้วดูแลอย่างต่อเนื่องนานหลายเดือนจนวาระสุดท้ายมาถึง แพทย์ พยาบาลยังคงดูแลด้านอื่น อาทิ การจัดการเอกสารมรณบัตรและดูแลความโศกเศร้าของครอบครัวต่อไประยะหนึ่งจนความทุกข์บรรเทาลง

เราจะทำหนังสือแสดงเจตนาได้อย่างไร ควรขอคำแนะนำจากใคร

ทุกคนมีสิทธิทำหนังสือ กฎหมายมิได้บังคับแต่อย่างใด

การตัดสินใจความเป็นความตายนั้นเป็นเรื่องใหญ่ ผู้ที่จะทำหนังสือแสดงเจตนาจึงควรปรึกษา

แพทย์ผู้รักษาตน เพื่อทราบข้อมูลและซักถาม เช่น โรคนี้จะหายหรือไม่ แนวทางรักษา ค่าใช้จ่ายที่จะเกิดขึ้นถ้าไม่หายโรคจะทำให้ตนทุกข์ทรมานอย่างไร โอกาสที่ตนจะยังมีชีวิตอยู่อย่างมีคุณภาพ เท่าที่แพทย์ได้เห็นหรือจากข้อมูลนั้นนานเท่าใด ฯลฯ จึงต้องให้เวลาแพทย์ได้อธิบายและตอบข้อสงสัย ในการขอคำปรึกษานี้บุคคลใกล้ชิดหรือญาติสนิทที่ผู้ป่วยไว้วางใจควรรับฟังด้วย

01.indd 68-69 11/7/09 11:02:39 AM

ในทางปฏิบัติ แพทย์อาจอธิบายและตอบข้อสงสัย ให้บุคคลใกล้ชิดหรือญาติทราบก่อนแล้วจึงหาจังหวะ โอกาสที่เหมาะสมในการอธิบายผู้ป่วย แต่ไม่ควรปิดบัง ไม่บอกความจริงแก่ผู้ป่วย เพราะจะทำให้ผู้ป่วยเกิดความระแวง ไม่ไว้วางใจ เป็นกังวล นอกจากการให้คำปรึกษาแล้ว แพทย์ พยาบาล เจ้าหน้าที่อาจแนะนำแนวทางการดูแลรักษาแบบประคับประคอง และแนะนำการทำหนังสือแสดงเจตนาไว้ให้รับทราบเพื่ออาจพิจารณาทำหนังสือแสดงเจตนา แต่เป็นข้อเสนอเพื่อตัดสินใจเท่านั้น มิใช่การบังคับ

บุคคลไม่ว่าจะยังแข็งแรงหรือป่วยแล้วสามารถทำหนังสือแสดงเจตนานี้ได้ด้วยตนเอง ตามตัวอย่างที่แนบมานี้ โดยอาจปรับปรุงรายละเอียดให้เหมาะสมกับตนเองได้ ในเมื่อจะไปขอปรึกษาแพทย์ พยาบาล เจ้าหน้าที่สาธารณสุขอยู่แล้ว จึงอาจไปทำหนังสือที่โรงพยาบาล คลินิก หรือ สถานีอนามัย ก็ให้สถานบริการสาธารณสุขดังกล่าวอำนวยความสะดวกตามสมควร แต่ผู้จะทำหนังสือควรเลือกจังหวะเวลาที่เหมาะสมต่อการปรึกษาหารือ ซึ่งอาจต้องใช้เวลาพอควร

ต้องมีพยานรู้เห็นด้วยหรือไม่

แม้เจตนาจะตายอย่างสงบจะเป็นสิทธิเฉพาะตน แต่ไม่ควรเก็บงำไว้ตามลำพังเพราะลูกหลานอาจไม่เข้าใจ และแพทย์ พยาบาลอาจเกิดความลังเลสงสัยหนังสือแสดงเจตนาจึงควรให้มีพยานรู้เห็น เพื่อความสะดวกในการพิสูจน์ความถูกต้องของหนังสือดังกล่าว พยานยังเป็นส่วนสำคัญในการยืนยันว่าขณะทำหนังสือแสดงเจตนา ผู้ทำหนังสือมีผู้สติสัมปชัญญะบริบูรณ์

พยานจะเป็นบุคคลใดก็ได้ที่เราไว้วางใจหรือเป็นสมาชิกในครอบครัว ญาติ หรืออาจขอร้องให้แพทย์ พยาบาลที่ให้การรักษาผู้ป่วยกรุณาเป็นพยานเพื่อเพิ่มความมั่นใจว่าแพทย์ พยาบาลที่ดูแลรักษาได้รับทราบเจตนาของตนแล้ว

การทำหนังสือแสดงเจตนามีกี่รูปแบบ

ผู้ทำหนังสือแสดงเจตนาอาจใช้ตัวอย่างแบบแสดงเจตนาที่แนบมาเพื่อเขียนหรือพิมพ์เจตนาของตน หรือจะเขียนหรือพิมพ์ด้วยตัวเองทั้งฉบับก็ได้ ในกรณีที่ผู้ป่วยไม่สามารถเขียนหนังสือได้หรือเป็นคนพิการแล้วให้ผู้อื่นช่วยเขียนแทนหรือพิมพ์ข้อความให้ ทั้งนี้ต้องระบุชื่อผู้เขียนหรือผู้พิมพ์หนังสือแสดงเจตนาหรือพยานด้วย

ในกรณีที่ผู้ป่วยไม่อาจเขียนหรือพิมพ์ด้วยตนเองได้ แต่ยังมีสติสัมปชัญญะดี อาจแสดงเจตนาด้วยวาจาต่อแพทย์ พยาบาลที่ให้การรักษา ญาติหรือผู้ใกล้ชิด แล้วให้ผู้อื่นช่วยเขียนแทนหรือพิมพ์ข้อความให้ และควรมีชื่อผู้เขียนหรือผู้พิมพ์หนังสือแสดงเจตนาหรือพยานด้วย

อายุเท่าใดจึงทำหนังสือแสดงเจตนาได้

กฎหมายไม่ได้กำหนดอายุของผู้ทำหนังสือไว้ แต่เมื่อเทียบเคียงกับแนวทางปฏิบัติของแพทยสภา ผู้ทำหนังสือควรมีอายุครบ18 ปี

กรณีผู้ป่วยเด็กหรือเยาวชนอายุต่ำกว่า 18 ปี ที่เจ็บป่วยด้วยโรคหรือการบาดเจ็บที่ไม่สามารถรักษาให้หายขาดได้ จนกลายเป็นผู้ป่วยระยะสุดท้ายในที่สุด เช่น ผู้ป่วยเด็กที่เป็นมะเร็ง โรคเรื้อรังอื่นๆ หรือได้รับบาดเจ็บร้ายแรงจากอุบัติเหตุ อาจไม่เหมาะสมที่จะทำหนังสือแสดง

01.indd 70-71 11/7/09 11:02:40 AM

เจตนาด้วยตนเอง จึงควรให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง หรือญาติที่ดูแลปกครองเด็กตัดสินใจแทนในการดูแลรักษาเหมือนกรณีทั่วไป และถามความต้องการของเด็กหรือเยาวชนเท่าที่จะทำได้

ใครจะเก็บรักษาหนังสือแสดงเจตนา

ผู้ทำหนังสือแสดงเจตนาเป็นผู้เก็บรักษาหนังสือนี้ไว้เอง และควรแจ้งบุคคลใกล้ชิดหรือญาติว่าเก็บหนังสือไว้ที่ใด เพื่อจะได้นำหนังสือนี้ไปแสดงต่อเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลเมื่อเจ็บป่วย โดยเฉพาะในช่วงที่ป่วยมากต้องนอนโรงพยาบาลหรือแน่ใจว่าวาระสุดท้ายใกล้จะมาถึง ในกรณีที่ผู้ป่วยอาจได้รับอนุญาตให้กลับบ้านก็ให้ขอหนังสือแสดงเจตนาคืนจากโรงพยาบาลด้วย

การตรวจสอบหนังสือแสดงเจตนาควรใช้วิธีการใด

การตรวจสอบที่สะดวกและชัดเจนที่สุดคือ การถามผู้ป่วยว่ายังยืนยันเจตนาที่ระบุไว้ในหนังสือหรือไม่ โดยขอคำยืนยันจากผู้ป่วยที่ยังมีสติสัมปชัญญะสื่อสารกับคนอื่นได้อยู่ ถ้าผู้ป่วยไม่อาจยืนยันได้ด้วยตนเอง ให้ติดต่อบุคคลใกล้ชิดที่ระบุไว้ในหนังสือดังกล่าว เพื่อยืนยันการทำหนังสือแสดงเจตนาของผู้ป่วย ผู้ทำหนังสืออาจยืนยันตามที่ตนระบุไว้ในหนังสือแสดงเจตนา หรืออาจยกเลิกหรือเปลี่ยนแปลงเจตนาก็ย่อมกระทำได้

การเปลี่ยนแปลงหนังสือแสดงเจตนาทำได้หรือไม่

ทำได้โดยผู้ทำหนังสือแสดงเจตนาทำหนังสือขึ้นมาอีกฉบับโดยจะถือเอาฉบับที่ทำหลังสุด (ตามที่มีวันที่ระบุ) มีผลในทางปฏิบัติ ในกรณีที่ผู้ทำหนังสือแก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือยกเลิกหนังสือแสดงเจตนา ควรแจ้งให้บุคคลใกล้ชิดหรือญาติ หรือแพทย์ที่เคยให้การรักษาทราบโดยไม่ชักช้าและแจ้งด้วยว่าเคยทำหนังสือมาแล้วที่ฉบับ หรือยกเลิกหนังสือฉบับใดไปแล้วเพื่อป้องกันความสับสน

ผู้ทำหนังสือแสดงเจตนาไว้นานหลายปีแต่ก็ไม่ตายสักที เทคโนโลยีการรักษาก็พัฒนาเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ผู้ทำหนังสืออาจยกเลิก (โดยทำลายหนังสือฉบับจริงทิ้ง) หรือแก้ไขหนังสือแสดงเจตนาโดยลงลายมือกำกับส่วนที่แก้ไขก็ทำได้เช่นกัน

กรณีผู้ป่วยได้ทำหนังสือแสดงเจตนาไว้ แต่คนในครอบครัวหรือญาติใกล้ชิดไม่เห็นด้วยกับการทำหนังสือดังกล่าว แพทย์หรือผู้เกี่ยวข้องควรปฏิบัติเช่นไร

ก่อนอื่น ญาติควรปรึกษาหารือกันก่อนเพื่อให้ได้รับทราบเจตนาที่แท้จริงของผู้ป่วย ทั้งนี้อาจเลียบเคียงถามจากผู้ป่วยถ้ายังมีสติสัมปชัญญะดีและจังหวะเหมาะสม เช่น สอบถามความห่วงใยของผู้ป่วย มีสิ่งใดที่ลูกหลานจะช่วยลดความห่วงกังวลลงได้บ้าง แล้วอาจถามยืนยันเจตนาผู้ป่วยขั้นนี้ตกลงกันในหมู่ญาติให้เข้าใจตรงกันก่อน

แพทย์ พยาบาลที่ดูแลรักษาผู้ป่วย ควรเคารพสิทธิและความประสงค์ของผู้ป่วยที่ได้ทำเป็นหนังสือแสดงเจตนาไว้ แต่เพื่อป้องกันความเข้าใจไม่ตรงกันหรือความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้น ก็ควรหารือทำความเข้าใจกับคนในครอบครัวหรือญาติใกล้ชิดของผู้ป่วย เพื่อให้เข้าใจภาวะความเจ็บป่วยของผู้ป่วยและเนื้อหาของหนังสือแสดงเจตนา

01.indd 72-73 11/7/09 11:02:41 AM

การปรึกษาหารือระหว่างแพทย์ พยาบาลที่ดูแลรักษาผู้ป่วย กับบุคคลใกล้ชิดหรือญาติผู้ป่วย เป็นโอกาสที่แพทย์หรือผู้ที่มีหน้าที่ดูแลรักษาผู้ป่วย จะให้ข้อมูลภาวะความเจ็บป่วยหรือโรค การดำเนินของโรค แนวทางดูแลรักษา หัตถการ หรือการดำเนินการใดๆ และผลของการดำเนินการนั้นๆ ให้เป็นที่รับทราบ รวมถึงชี้แจงแนวทางที่จะเกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้ป่วยตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพ และเป็นโอกาสที่จะได้รับฟังปัญหา ความกังวล หรือประเด็นอันอาจนำมาซึ่งความขัดแย้ง เพื่อแพทย์จะปรึกษาแพทย์ท่านอื่น หรือใช้ดุลยพินิจตัดสินใจทำการรักษาเพื่อประโยชน์สูงสุดของผู้ทำหนังสือแสดงเจตนาและตรงกับความประสงค์ของผู้ทำหนังสือแสดงเจตนามากที่สุด และเพื่อหลีกเลี่ยงความขัดแย้งอันอาจเกิดขึ้น

ลูกหลานเห็นว่าผู้ป่วยชรามากแล้ว ไม่กล้าบอกผู้ป่วยแต่ตัดสินใจแทนว่าขอแพทย์อย่าปั้มหัวใจผู้ป่วย จะทำได้หรือไม่

หากผู้ป่วยยังมีสติสัมปชัญญะดีอยู่ลูกหลานไม่สามารถตัดสินใจแทนได้เพราะเป็นสิทธิเฉพาะตัวของผู้ป่วย แต่การค่อยๆ ให้ข้อมูล เพื่อผู้ป่วยจะเตรียมทำใจให้ได้ อาจยกกรณีของการตายอย่างสงบของคนอื่นมาเล่าเพื่อถามความต้องการของผู้ป่วย น่าจะเป็นวิธีที่ได้รับทราบเจตนาที่แท้จริง เหมาะสมกว่าการตัดสินใจแทนผู้ป่วย

การไม่บอกผู้ป่วยอาจนำมาซึ่งสิ่งค้างคาใจ ต่างจากการเตรียมผู้ป่วยให้พร้อมสู่ช่วงสุดท้ายแห่งชีวิตโดยลูกหลานช่วยลดภาระหรือความกังวลใจซึ่งอาจช่วยปลดเปลื้องสิ่งค้างคาใจได้

ในกรณีที่แพทย์ พยาบาลได้ให้การรักษาไปแล้ว แต่ทราบภายหลังว่ามีการทำหนังสือแสดงเจตนาไว้ จะทำอย่างไร

แพทย์ พยาบาล มีจรรยาบรรณและหน้าที่ต้องช่วยอย่างสุดความสามารถ ตามแนวทางที่จะเกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้ป่วยตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพ ในกรณีนี้แม้จะมีการรักษาไปก่อนแล้วก็สามารถทำได้ ต่อมาทราบภายหลังว่าผู้ป่วยมีหนังสือแสดงเจตนาปฏิเสธการรักษาบางอย่าง แพทย์ พยาบาลก็สามารถยกเลิกการรักษาที่ดำเนินการไปแล้วได้ เพราะมาตรา 12 วรรคสาม พ.ร.บ.สุขภาพแห่งชาติให้ความคุ้มครองตามกฎหมายไว้ เพราะเป็นการปฏิบัติตามความประสงค์ของผู้ป่วยและสอดคล้องกับจริยธรรมทางการแพทย์

ได้ทำหนังสือแสดงเจตนาไว้ ต่อมาประสบอุบัติเหตุ แพทย์ พยาบาลจะช่วยชีวิตตนหรือไม่

แพทย์ พยาบาลจะช่วยชีวิตแน่นอน เพราะอุบัติเหตุเป็นเรื่องฉุกเฉินเร่งด่วน หากผู้ป่วยมีโอกาสที่จะมีชีวิตรอด ต่างจากวาระสุดท้ายของชีวิตซึ่งเป็นไปตามภาวะของโรคซึ่งลุกลาม

แพทย์ พยาบาล ผู้ประกอบวิชาชีพด้านสาธารณสุขที่ปฏิบัติตามหนังสือแสดงเจตนา จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายหรือไม่

เมื่อแพทย์ พยาบาล ผู้ประกอบวิชาชีพด้านสาธารณสุขที่ปฏิบัติตามหนังสือแสดงเจตนา ได้ปฏิบัติตามหนังสือแสดงเจตนาหรือตามความประสงค์ของผู้ป่วยแล้ว กฎหมายจะคุ้มครองมิให้ถือว่าการปฏิบัติตาม

01.indd 74-75 11/7/09 11:02:43 AM

หนังสือแสดงเจตนานั้นเป็นความผิดทางแพ่งหรือทางอาญา เพราะเป็นเรื่องที่ไม่ขัดต่อกฎหมายหรือจริยธรรมแต่อย่างใดหากแพทย์หรือผู้เกี่ยวข้องทำไปโดยเจตนาดีต่อผู้ป่วย

กรณีที่มีปัญหาการดำเนินการตามหนังสือแสดงเจตนา หรือการตีความหนังสือแสดงเจตนา ถ้าแพทย์ พยาบาล ตัดสินใจไปต่างจากที่ระบุไว้ในหนังสือแสดงเจตนา จะทำอย่างไร

แพทย์ พยาบาล ที่ภาระต้องดูแลชีวิตหลายชีวิต ทุกการตัดสินในของแพทย์ พยาบาล สมควรพิจารณาให้ลึกซึ้งจากมุมมองของผู้ตัดสินใจบนความเป็นความตาย ควรดำเนินการด้วยเจตนาดีก็ไม่เป็นความผิดตามกฎหมาย เพราะเป็นไปเพื่อประโยชน์สูงสุดของผู้ป่วย นอกจากนั้นกฎหมายมิได้กำหนดโทษของผู้ที่ไม่ได้ปฏิบัติตามหนังสือแสดงเจตนาไว้

แพทย์ พยาบาลบางท่านผูกพันกับผู้ป่วยมากจนไม่อาจยอมให้ผู้ป่วยจากไปโดยไม่ช่วยปั๊มหัวใจ หรือช่วยฟื้นคืนชีพ และถ้าการช่วยยื้อชีวิตดังกล่าวไม่เป็นผล แพทย์ พยาบาลผู้นั้นอาจรู้สึกถึงความสูญเสีย ในกรณีนี้ญาติสมควรเข้าใจ เพียงคำพูดสั้นๆว่า "ญาติเข้าใจคุณหมอ" น่าจะเป็นกำลังใจให้แพทย์ พยาบาล ปฏิบัติหน้าที่ต่อไปได้อย่างมั่นคง

การทำหนังสือแสดงเจตนาจะเปิดโอกาสให้แพทย์ พยาบาล ไม่ใช้ความระมัดระวังเท่าที่ควรในการดูแลรักษาหรือไม่

เรื่องการไม่ระมัดระวังตามควรนั้นจะไม่เกิดขึ้นแน่นอน เพราะแพทย์ พยาบาล ต่างมีมาตรฐาน

วิชาชีพและจรรยาบรรณกำกับไว้ การละเมิดมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณเป็นเรื่องร้ายแรงมาก และการปฏิเสธการรักษาหรือเจตนาไม่ประสงค์จะรับบริการสาธารณสุขที่เป็นไปเพียงเพื่อยืดการตายในวาระสุดท้ายของชีวิต ก็ระบุไว้ชัดเจนว่าให้มีผลในช่วง "วาระสุดท้าย" ของชีวิตเท่านั้น ในช่วงก่อนจะถึงวาระสุดท้ายของชีวิตย่อมมั่นใจได้ในมาตรฐานการดูแลรักษา

ทำอย่างไรไม่เพิ่มภาระในทางปฏิบัติให้แพทย์ พยาบาล

โรงพยาบาลที่มีแนวปฏิบัติของตนอยู่แล้วก็สามารถใช้แนวทางเดิมที่เคยดำเนินการมาได้ การให้ข้อมูลภาวะความเจ็บป่วยหรือโรค การดำเนินของโรค แนวทางดูแลรักษาและผลของการดำเนินการนั้นๆ ให้ผู้ป่วยและญาติรับทราบเพื่อการตัดสินใจร่วมกันนั้น ก็เป็นแนวทางปฏิบัติปกติของแพทย์และเป็นกระบวนการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างแพทย์กับผู้ป่วยและญาติ นำสู่การสอบถามสิ่งที่สงสัยหรือกังวลหรือการปรึกษาหารือร่วมกัน เพื่อความเข้าใจความปรารถนาดีของทุกฝ่ายและเข้าใจข้อจำกัดที่อาจเกิดขึ้น ในทางกลับกันนั้น การทำหนังสือแสดงเจตนานี้จะช่วยลดภาระของบุคลากรทางการแพทย์โดยรวม เพราะฝ่ายผู้ป่วย ญาติมีความเข้าใจตรงกับแพทย์ที่ให้การรักษา

การสนทนาเรื่องการตายอย่างสงบ โดยทำหนังสือแสดงเจตนาจึงน่าจะเป็นโอกาสพูดคุยกันเรื่องความตายที่ยังไม่มาถึง น่าจะดีกว่าการไม่ปรึกษาหรือวางแผนล่วงหน้าไว้เลย

01.indd 76-77 11/7/09 11:02:44 AM